

Regeringens proposition

2000/01:148

Internationella frågor om makars och sambors
förmögenhetsförhållanden

Prop.
2000/01:148

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 19 juli 2001

Lena Hjelm-Wallén

Thomas Bodström
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden innehåller bestämmelser om svensk domstols behörighet att pröva frågor om makars förmögenhetsförhållanden när det finns anknytning till ett annat land. Lagen reglerar också vilket lands lag som då skall tillämpas.

I propositionen föreslår regeringen att 1990 års lag skall göras tillämplig även för sambor. Enligt förslaget skall i stort sett samma regler gälla för sambor som i dag gäller för makar i internationella frågor om förmögenhetsförhållanden.

Regeringen föreslår också att det i lagen tas in bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden om makars och sambors förmögenhetsförhållanden.

Vad som föreslås gälla för sambor i 1990 års lag skall enligt förslaget tillämpas även beträffande homosexuella sambor.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 februari 2002.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor	9
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Bakgrund	11
4.1	Lagen om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden	11
4.2	Bestämmelser om samboförhållanden	13
4.3	Erkännande och verkställighet av utländska avgöranden.....	15
5	Sambor.....	15
5.1	Internationella sambofrågor bör regleras	15
5.2	Tillämpningsområdet	16
5.3	Svensk domstols behörighet	18
5.4	Reservforum.....	19
5.5	Tillämplig lag.....	20
5.5.1	Avtal om tillämplig lag	20
5.5.2	Tillämplig lag när avtal inte finns.....	21
5.5.3	Giltigheten av rättshandlingar mellan sambor.....	22
5.5.4	Begränsningar i tillämpningen av utländsk rätt	23
5.6	Lagteknisk lösning.....	25
6	Erkännande och verkställighet	25
6.1	1990 års lag skall reglera erkännande och verkställighet.....	25
6.2	Villkor för erkännande.....	26
6.3	Hinder för erkännande	28
6.4	Konkurrerande förfaranden.....	29
6.5	Verkställighet.....	30
7	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	31
8	Kostnader och resursbehov	32
9	Författningskommentar	32
9.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden	32
9.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor	43

Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Vissa internationella frågor rörande sambors förmögenhetsförhållanden (Ds 1997:60).....	44	Prop. 2000/01:148
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	45	
Bilaga 3	Sammanfattning av betänkandet Internationella familjerättsfrågor (SOU 1987:18) i aktuella delar	49	
Bilaga 4	Betänkandets lagförslag i aktuella delar.....	50	
Bilaga 5	Förteckning över remissinstanserna	52	
Bilaga 6	Lagrådsremissens lagförslag	53	
Bilaga 7	Lagrådets yttrande	59	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 juli 2001.....	60	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2000/01:148

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden och
2. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

dels att rubriken närmast före nuvarande 11 § skall utgå,

dels att nuvarande 13–15 §§ skall betecknas 18–20 §§,

dels att rubriken till lagen samt 1 § och nya 20 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fem nya paragrafer, 13–17 §§ samt närmast före nya 13, 15, 16 och 20 §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det i lagen närmast före 11 § samt nya 18 och 19 §§ skall införas nya rubriker som skall lyda ”Hänsyn till tredje mans intressen”, ”Reservforum” respektive ”Hemvist”.

Nuvarande lydelse

Lag (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

Denna lag är tillämplig på frågor om makars förmögenhetsförhållanden som har anknytning till en främmande stat.

Föreslagen lydelse

Lag (1990:272) om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden

1 §

Denna lag är tillämplig på frågor om makars *och sambors* förmögenhetsförhållanden när det finns anknytning till en främmande stat. Vad som sägs om sambor gäller sådana samboförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden.

Bestämmelserna i 2 § första stycket 1 och andra stycket, 5 § tredje stycket, 6 § andra stycket och 8 § gäller inte för sambor. När lagen skall tillämpas på samboförhållanden gäller i övrigt följande.

1. Vad som sägs i lagen om makar, blivande makar, äktenskapet och äktenskapets ingående

eller motsvarande gäller sambor, blivande sambor, samboförhållandet respektive samboförhållandets inledande.

2. Vid tillämpningen av 9 § gäller 10–12 och 16–19 §§ lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem i stället för äktenskapsbalken. Vid tillämpningen av 10 § gäller 9 § lagen om sambors gemensamma hem i stället för 12 kap. äktenskapsbalken.

Lagen gäller *dock* inte i den mån något annat följer av en annan lag.

Lagen gäller inte i den mån något annat följer av en annan lag.

Erkännande av utländska avgöranden

13 §

Ett lagakraftvunnet avgörande om makars förmögenhetsförhållanden av en utländsk domstol eller en annan myndighet eller av en bodelningsförrättare gäller i Sverige, om det har meddelats i

1. en stat vars lag enligt 3 eller 4 § var tillämplig på frågor om makarnas förmögenhetsförhållanden eller

2. den stat där svaranden hade hemvist.

14 §

Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige, om

1. avgörandet har meddelats mot en part som inte har gått i svaromål och som inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller mot en part som annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i det utländska förfarandet,

2. avgörandet strider mot ett svenskt avgörande,

3. avgörandet strider mot ett här i landet gällande utländskt avgörande i ett förfarande som började tidigare än det andra utländska förfarandet,

4. det i Sverige pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande eller

5. det utomlands pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande, såvida det förfarandet har börjat tidigare än det andra utländska förfarandet och kan antas leda till ett här i landet gällande avgörande.

Konkurrerande förfaranden

15 §

Framställs ett yrkande om makars förmögenhetsförhållanden vid en svensk domstol, när det redan pågår ett förfarande utomlands som kan leda till ett motstridigt avgörande, skall talan avvisas om det kan antas att avgörandet i det utländska förfarandet blir gällande här i landet. I stället för att talan avvisas får målet eller ärendet förklaras vilande i avvaktan på ett laga-kraftvunnet avgörande i det utländska förfarandet. Talan får prövas om det finns särskilda skäl.

Verkställighet

16 §

Ett utländskt domstolsavgörande som är verkställbart i domstolslandet och som gäller i Sverige får verkställas, om avgörandet har förklarats verkställbart här.

Svea hovrätt prövar en ansökan om verkställbarhetsförklaring.

Till ansökningen skall bifogas avgörandet i original eller av behörig myndighet bestyrkt kopia och de ytterligare handlingar som hovrätten behöver för sin prövning. Innan hovrätten prövar ansökningen skall sökandens motpart få tillfälle att yttra sig över den.

17 §

Har hovrätten förklarat ett avgörande verkställbart, får avgörandet verkställas på samma sätt som ett motsvarande svenskt avgörande som har vunnit laga kraft, om inte Högsta domstolen efter överklagande beslutar om annat. Föreskrifter om tvångsmedel i det utländska avgörandet skall inte tillämpas.

Ordre public

15 §

En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen.

20 §

En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas *och ett utländskt avgörande gäller inte i Sverige*, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen *eller att erkänna avgörandet.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2002.
  2. Bestämmelserna medför inte att svensk domstols behörighet går förlorad beträffande en talan rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har väckts före ikraftträdandet.
  3. Äldre rätt gäller fortfarande i fråga om tillämplig lag för en talan rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har väckts före ikraftträdandet.
  4. Har en för bodelning mellan sambor avgörande tidpunkt inträtt före ikraftträdandet, tillämpas de nya bestämmelserna vid bodelningen bara på frågor om bodelningens form och frågor som avses i 6 §.
  5. En giltig rättshandling mellan sambor som företogs före ikraftträdandet förlorar inte sin giltighet genom den nya lagen.
  6. Bestämmelserna i 13, 14, 16 och 17 §§ tillämpas inte på avgöranden som har meddelats före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor

Prop. 2000/01:148

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1987:813) om homosexuella sambor

dels att punkterna 21 och 22 skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny punkt, punkt 23, av följande lydelse.

Senaste lydelse¹

Föreslagen lydelse

Om två personer bor tillsammans i ett homosexuellt förhållande, skall vad som gäller i fråga om sambor enligt följande lagar och bestämmelser tillämpas även på de homosexuella samborna:

---

20. 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),	
21. 2 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529), <i>samt</i>	21. 2 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529),
22. 12 § första stycket 2 lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap.	22. 12 § första stycket 2 lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap,
	<i>23. lagen (1990:272) om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden.</i>

Förutsätter dessa lagar eller bestämmelser att samborna skall vara ogifta, gäller det också de homosexuella samborna.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2002.

¹ SFS 2001:463.

I Familjelagssakkunnigas slutbetänkande Internationella familjerättsfrågor (SOU 1987:18) finns ett förslag till en samlad lag om den internationella familjerätten. Lagförslaget innehåller bestämmelser om äktenskaps ingående, äktenskapsmål, underhåll till barn och make, makars förmögenhetsförhållanden och arv. I betänkandet görs bedömningen att hela den allmänna internationella familjelagstiftningen, dvs. den som inte baseras på konventioner, bör samlas i en lag så att regelverket blir lättare att överblicka och tillämpa. Vidare konstateras att det får bli en senare fråga att i lagen införa regler om faderskap, adoption, vårdnad och förmynderskap. Familjelagssakkunniga framhåller att de inte heller har haft möjlighet att överväga regler för hur bestämmelserna i lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem skall tillämpas i internationella förhållanden men att de förslag som lämnas rörande makar i stor utsträckning torde kunna tillämpas analogt.

I EU pågår och planeras ett omfattande arbete när det gäller internationella familjerättsfrågor. Inom ramen för det civilrättsliga samarbetet har bl.a. antagits ett långsiktigt åtgärdsprogram för genomförande av principen om ömsesidigt erkännande av domar (se EGT C 12, 15.1.2001, s. 1). Arbetet omfattar en rad familjerättsliga frågor, bl.a. om sambor, och skall ske etappvis. Inte minst mot den bakgrunden framstår det i dag som mest ändamålsenligt att i det svenska lagstiftningsarbetet inte gå fram på alla familjerättsliga områden samtidigt utan att i stället ta ställning till varje område för sig.

Familjelagssakkunnigas förslag har lett till lagstiftning genom lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden (1990 års lag). Lagen reglerar svensk domsrätt och tillämplig lag men saknar bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden. I propositionen hänvisades det till att frågor om erkännande av utländska avgöranden om makars förmögenhetsförhållanden har ett så nära samband med erkännandefrågor inom andra familjerättsområden att det var bäst att ta upp dessa frågor i ett sammanhang men uttalades också att det senare kunde visa sig mera lämpligt att gå fram stegvis (prop. 1989/90:87 s. 12).

Inom Justitiedepartementet har utarbetats departementspromemorian Vissa internationella frågor rörande sambors förmögenhetsförhållanden (Ds 1997:60). I promemorian finns det ett förslag till ett kapitel om sambors förmögenhetsförhållanden som kan tas in i en lag om internationella familjerättsfrågor. Förslaget innehåller bestämmelser om svensk domstols behörighet och tillämplig lag samt om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden.

I propositionen föreslår regeringen att 1990 års lag görs tillämplig även på frågor om sambors förmögenhetsförhållanden och att det i lagen tas in bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden om makars och sambors förmögenhetsförhållanden. I sak stämmer de föreslagna reglerna i allt väsentligt överens med förslagen i promemorian (såvitt avser sambor) och det ovannämnda betänkandet (såvitt avser makar).

En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. En sammanfattning av betänkandet vad gäller

erkännande och verkställighet finns i *bilaga 3*. Betänkandets lagförslag avseende erkännande och verkställighet finns i *bilaga 4*. Promemorian och betänkandet har remissbehandlats. Förteckningar över remissinstanserna finns i *bilaga 5*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju97/3344).

Samboendekommittén har haft i uppdrag att utvärdera sambolagen. Kommittén föreslår i sitt betänkande Nya samboregler (SOU 1999:104) vissa ändringar i lagen, däribland en ny definition av begreppet sambor. I betänkandet behandlas dock inga internationella frågor. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 14 juni 2001 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 6*.

Lagrådet har lämnat förslagen utan invändning. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 7*.

I förhållande till lagrådsremissens förslag har några redaktionella ändringar gjorts i lagtexten.

4 Bakgrund

4.1 Lagen om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

Lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden (1990 års lag) är tillämplig på sådana frågor om makars förmögenhetsförhållanden som har anknytning till en annan stat (1 §). Lagen gäller dock inte när något annat följer av en annan lag. Bland annat gäller särskilda regler för makar från andra nordiska länder, se förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (enligt övergångsbestämmelserna till 1990 års lag likställs 1931 års förordning med lag i detta avseende).

I 1990 års lag anges i vilka fall det finns svensk domsrätt (2 §). Svensk domstol är behörig att ta upp en fråga om makars förmögenhetsförhållanden, om frågan har samband med ett äktenskapsmål i Sverige eller om svaranden har hemvist i Sverige. Svensk domsrätt föreligger också när käranden har hemvist i Sverige och svensk lag är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden liksom när frågan rör egendom i Sverige. Om svaranden har godtagit att saken prövas i Sverige eller har gått i svaromål i saken utan någon invändning om domstolens behörighet, finns också svensk domsrätt.

Lagen innehåller vidare regler om tillämplig lag (3–5 §§). Makar och blivande makar har rätt att genom ett skriftligt avtal själva bestämma vilken stats lag som skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden. En förutsättning är dock att avtalet avser lagen i en stat där någon av dem hade hemvist eller var medborgare när avtalet ingicks. Har tillämplig lag inte bestämts genom avtal, gäller lagen i den stat där makarna tog

hemvist när de gifte sig. Om båda makarna senare har tagit hemvist i en annan stat och varit bosatta där minst två år, tillämpas i stället den statens lag. Detta tvåårskrav bortfaller om båda makarna tidigare under äktenskapet haft hemvist i denna stat eller om de båda är medborgare där. En rättshandling mellan makar avseende deras förmögenhetsförhållanden är giltig, om den stämmer överens med den lag som är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden när rättshandlingen företas. Företas rättshandlingen före äktenskapet, är den giltig om den stämmer överens med den lag som blir tillämplig när makarna ingår äktenskap. För att rättshandlingen skall vara giltig till formen räcker det att formkraven uppfylls enligt lagen i den stat där den företas eller där makarna då har hemvist. Särskilda bestämmelser finns om registrering av äktenskapsförord och om gåva mellan makar som har hemvist i Sverige.

I lagen finns vissa bestämmelser som begränsar tillämpningen av utländsk lag av främst sociala hänsyn (6–10 §§). På begäran av en make eller en dödsbodeläggare skall sålunda svensk lag tillämpas beträffande förfarandet vid en bodelning, även om utländsk lag är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden. Detta gäller oavsett den form som den utländska lagen föreskriver för delning eller avräkning av makars egendom. Bodelningen skall omfatta makarnas samtliga tillgångar och skulder i Sverige och utomlands, om inget annat följer av den lag som är tillämplig på deras förmögenhetsförhållanden. Vid lottlagningen bör en make i första hand tilldelas egendom som tillhör honom eller henne utomlands. Det finns en möjlighet att begränsa bodelningen till att gälla endast en viss del av makarnas tillgångar, om det kan antas att bodelningen inte kommer att gälla i en annan stat där det finns egendom och ingen av makarna med rimliga skäl motsätter sig begränsningen. Med hänsyn till behovet av ett skydd för den svagare parten skall – om makarnas gemensamma bostad och bohag finns i Sverige – äktenskapsbalkens bestämmelser tillämpas vad gäller förfogandet över bostaden och bohaget liksom rätten att vid bodelning överta sådan egendom. Likaså får jämkning ske enligt 12 kap. äktenskapsbalken vid en bodelning som görs i Sverige, även om utländsk lag är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden.

Lagen begränsar utländsk rätts tillämpning också av hänsyn till tredje mans intressen (11 och 12 §§). Om en utländsk lag innehåller inskränkingar i en makes rätt att förfoga över sådan fast egendom eller tomträtt som tillhör maken och egendomen finns i Sverige, kan dessa inskränkingar inte göras gällande mot tredje man i vidare mån än som följer av svensk lag. Innehåller en utländsk lag begränsningar i en makes skyldighet att med sin egendom svara för sina skulder, kan begränsningarna inte göras gällande i Sverige om skulden hänför sig till en rättshandling varigenom en make har förfogat över sin fasta egendom eller tomträtt och egendomen finns i Sverige. Motsvarande gäller beträffande förfoganderätten över annan egendom och annan skuldsättning, om tredje man och maken befann sig i Sverige när rättshandlingen företogs och tredje man inte kände till och inte heller borde ha känt till inskränkingen.

Lagen ger en regel om reservforum (13 §) och en definition av hemvistbegreppet (14 §). Slutligen anges att utländsk lag inte får tillämpas om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den

Som har anmärkts i avsnitt 3 saknar lagen bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden.

Enligt 3 kap. 1 § andra stycket lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap skall bestämmelser i andra författningar med anknytning till äktenskap och makar som huvudregel tillämpas på motsvarande sätt på registrerat partnerskap och registrerade partner. Bestämmelserna i 1990 års lag är följaktligen tillämpliga även på registrerat partnerskap och registrerade partner (jfr bet. 1993/94:LU28, s. 31 f.).

4.2 Bestämmelser om samboförhållanden

Genom lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem (sambolagen) har samboförhållanden fått en relativt omfattande rättslig reglering. Även i andra lagar finns särskilda bestämmelser för sambor. Som exempel kan nämnas bestämmelserna om hyra i 12 kap. 33 och 34 §§ jordabalken. I den mån det saknas civilrättsliga bestämmelser som särskilt avser sambors förmögenhetsförhållanden, gäller allmänna regler, t.ex. regler om samäganderätt.

Med ett samboförhållande avses i sambolagen ett förhållande där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden (1 § andra stycket). Sambolagen gäller enbart för sambornas gemensamma bostad och bohag (1 § första stycket).

Sambolagen ger en sambo rätt att begära en värdemässig delning av sambornas gemensamma bostad och bohag vid samboförhållandets upphörande enligt vissa angivna principer (5–16 §§). Bostaden och bohaget skall ha förvärvats för gemensamt begagnande. Rätten till bostaden och bohaget verkställs genom bodelning. Den som bäst behöver bostaden har rätt att få den på sin lott, varvid särskilda förutsättningar gäller för rätt att överta en bostad som tillhör den andra sambon. Vidare finns det regler som innebär att en sambo, om samboförhållandet upphör, har rätt att överta en gemensam bostad, som inte ingår i bodelningen, från den andra sambon när den som vill överta bostaden har störst behov av den och vissa ytterligare villkor är uppfyllda. Rätten gäller dock enbart bostad i hyresrätt eller bostadsrätt. Det finns också bestämmelser i sambolagen som inskränker rätten för en sambo att under samboförhållandet förfoga över bostad eller bohag som den sambon har (17–19 §§).

Bodelning skall inte ske om samborna har kommit överens om det i ett skriftligt avtal (5 § andra stycket). Avtalsfrihet gäller däremot inte för övriga skyddsregler i sambolagen, t.ex. rätten för en sambo att efter behovsprövning överta en gemensam bostad som inte ingår i en bodelning.

Enligt lagen (1987:813) om homosexuella sambor skall sambolagen tillämpas även beträffande homosexuella sambor.

Samboförhållanden kan ha utländsk anknytning, t.ex. när den ena sambon är utländsk medborgare eller när två svenska medborgare bor tillsammans i ett annat land. Till skillnad från vad som gäller för makar finns det ingen särskild lag om internationella frågor rörande sambors

förmögenhetsförhållanden. Det har redan framhållits att 1990 års lag inte är tillämplig på sambor, låt vara att det kan ligga nära till hands att tillämpa vissa bestämmelser i den analogt för sambor.

Brysselkonventionen, som omfattar endast EU:s medlemsstater, och den därmed parallella Luganokonventionen, som gäller mellan EU:s och EFTA:s medlemsstater och mellan EFTA:s medlemsstater inbördes, gäller som lagar i Sverige (se lagen [1998:358] om domstols internationella behörighet och om verkställighet av utländska domar enligt Brysselkonventionen respektive lagen [1992:794] om domstols internationella behörighet och om verkställighet av utländska domar enligt Luganokonventionen). Konventionerna är tillämpliga på frågor om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område. Den 22 december 2000 antogs rådets förordning (EG) nr 44/2001 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I-förordningen). Förordningen skall ersätta Brysselkonventionen och träder i kraft den 1 mars 2002. Från konventionernas och förordningens tillämpningsområde undantas vissa ämnen, bl.a. frågor om fysiska personers rättsliga ställning, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga, makars förmögenhetsförhållanden, arv och testamente. Undantagen innebär att större delen av person-, familje- och successionsrätten faller utanför konventionerna och förordningen. Förmögenhetsrättsliga anspråk som grundas på samboförhållanden är inte nämnda i undantagsbestämmelserna. I den svenska doktrinen har ansetts att sådana anspråk knappast kan hänföras till ”makars förmögenhetsförhållanden” utan förmodligen omfattas av konventionerna och förordningen. En sådan tolkning skulle innebära att svenska avgöranden grundade på sambolagen enligt instrumenten i princip skulle erkännas och även vara verkställbara i de berörda staterna, och i Sverige skulle motsvarande gälla för avgöranden från dessa stater. Även konventionernas och förordningens domsrättsregler skulle då vara tillämpliga. Frågan har dock ännu inte prövats i domstol.

Romkonventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, som gäller som lag i Sverige (se lagen [1998:167] om tillämplig lag för avtalsförpliktelser), innehåller regler om vilken lag som skall tillämpas på avtalsförpliktelser när ett val skall göras mellan lagarna i olika stater. Konventionen omfattar inte frågor som rör fysiska personers civilstånd, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga (artikel 1.2 a). Inte heller omfattar den avtalsförpliktelser som hänför sig till bl.a. arv och testamente, makars förmögenhetsförhållanden eller rättigheter och förpliktelser som har sin grund i familjeförhållanden, släktskap, äktenskap eller svågerskap, inklusive underhållsskyldighet mot barn födda utom äktenskap (artikel 1.2 b). Konventionen torde därmed få tolkas så att den inte gäller för frågor om sambors förmögenhetsförhållanden. Frågan lär komma att avgöras slutligt av EG-domstolen, som för närvarande saknar behörighet att tolka konventionen men som torde komma att få sådan behörighet om några år.

Att ett utländskt avgörande erkänns i Sverige innebär att det har rättskraft här i landet. Avgörandet hindrar en ny rättegång om samma sak i Sverige och kan normalt också verkställas på samma sätt som ett motsvarande svenskt avgörande.

Utländska avgöranden får inte verkställas i Sverige utan stöd av lag (3 kap. 2 § utsökningsbalken). Som huvudregel gäller detsamma för att utländska avgöranden skall erkännas här i landet (se t.ex. rättsfallen NJA 1974 s. 324 och s. 629).

Bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska domar finns i Bryssel- och Luganokonventionerna och i Bryssel I-förordningen (se avsnitt 4.2). Instrumenten omfattar dock inte avgöranden om makars förmögenhetsförhållanden, och det är oklart om instrumenten är tillämpliga på avgöranden om sambors förmögenhetsförhållanden.

För medborgare i nordiska länder gäller den tidigare nämnda 1931 års förordning om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (se avsnitt 4.1). I förordningen finns det regler om erkännande, utan särskild prövning, av boskillnader och av sådana avgöranden om bodelning som har träffats i samband med mål om hemskillnad och äktenskapsskillnad i de andra nordiska staterna (5 §, 8 § första stycket och 22 §). Även lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område reglerar erkännande och verkställighet för nordiska förhållanden (7 och 8 §§).

I förhållande till Schweiz gäller lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz. Innan en dom får verkställas här i landet skall förutsättningarna för detta prövas av Svea hovrätt.

I lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo finns en del allmänna regler om erkännande och verkställighet av utländska domstolsavgöranden i tvister om bodelning efter en makes död (12 och 13 §§). En utländsk dom får verkställas först sedan förutsättningarna för detta har prövats av Svea hovrätt.

5 Sambor

5.1 Internationella sambofrågor bör regleras

<p>Regeringens bedömning: Internationella frågor om sambors förmögenhetsförhållanden bör regleras i lag.</p>

Promemorians bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna har överlag inga invändningar mot bedömningen. *Föreningen för Svenskar i Världen* avstyrker emellertid att regler för sambor införs. Föreningen menar att sådana regler kan förleda sambor att tro att samlevnaden accepteras i andra länder och att eventuella problem löses enligt vad som framgår av de svenska reglerna. Enligt föreningen

bör Sverige i stället verka för en internationell reglering av samboförhållanden.

Skälen för regeringens bedömning: Samboförhållanden är mycket vanliga i Sverige, och förhållanden där ena parten eller båda är utländska medborgare är inte ovanliga. Allt fler svenska medborgare bosätter sig utomlands under viss tid. För situationer som dessa är det viktigt att det finns regler som ger förutsebarhet och därigenom gör det lättare för människor att planera sina mellanhavanden.

Som framgår av avsnitt 4.2 saknas det i dag särskilda regler för internationella frågor om sambors förmögenhetsförhållanden. Sambolagen är givetvis tillämplig även på samboförhållanden med internationell anknytning i den mån svensk rätt skall tillämpas. Var gränsen går för svensk rätts tillämplighet är däremot osäkert. Tvister med internationell karaktär om sambors förmögenhetsförhållanden lär visserligen vara ganska sällsynta. I promemorian anmärks det dock att det finns anledning tro att sådana tvister kommer att bli vanligare i framtiden. Som framhålls i promemorian bör det då stå klart när svensk domstol är behörig att ta upp en tvist till prövning och vilket lands lag som domstolen skall tillämpa på tvisten. Promemorians förslag om lagstiftning har fått ett gott bemötande av remissinstanserna, och även regeringen anser att lagregler för sambor bör införas.

Som har nämnts i avsnitt 3 behandlade Samboendekommittén inga internationella frågor men föreslår en ny definition av begreppet sambor. Den föreslagna nya definitionen är könsneutral men är i övrigt inte avsedd att ändra vad som krävs för att ett samboförhållande skall anses föreligga. Att slutlig ställning ännu inte tagits till kommitténs förslag hindrar inte att de internationella frågorna om sambors förmögenhetsförhållanden regleras.

Med anledning av de synpunkter som Föreningen för Svenskar i Världen framför kan tilläggas att det i Haagkonferensen för internationell privaträtt har inletts en diskussion om ett arbete med en konvention om internationella frågor rörande samboförhållanden. Sverige har agerat till förmån för en sådan internationell reglering, men majoriteten av staterna har ansett att tiden ännu inte är mogen. Frågor om sambors förmögenhetsförhållanden kommer att behandlas även i EU. Svenska regler på området kan antas positivt påverka de internationella övervägandena.

5.2 Tillämpningsområdet

Regeringens förslag: Tillämpningsområdet skall omfatta sådana samboförhållanden som omfattas av sambolagen eller av lagen om homosexuella sambor. Reglerna skall inte vara begränsade till sambors gemensamma bostad och bohag utan omfatta alla frågor om förmögenhetsförhållandena.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se promemorian s. 26 f. och 39 f.).

Remissinstanserna har inget att invända mot promemorians förslag. *Malmö tingsrätt* anser att det är önskvärt med en definition av ”sambors förmögenhetsförhållanden”.

Skälen för regeringens förslag: Sambolagen är begränsad till förmögenhetsförhållanden, och det är inom detta område man har uppmärksammat behovet av internationellt privat- och processrättsliga regler för sambor. Den lagstiftning som nu föreslås bör därför begränsas till sambors förmögenhetsförhållanden. Reglerna bör vidare gälla för sådana samboförhållanden som omfattas av sambolagen, dvs. samboförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man lever tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden, eller av lagen om homosexuella sambor.

Sambolagen är begränsad till frågor om sambors gemensamma bostad och bohag. En sådan begränsning ter sig dock inte lämplig för de internationella reglerna. Den skulle innebära att de internationellt privaträttsliga frågorna om sambors inbördes förmögenhetsförhållanden i övrigt, t.ex. frågor om gåvor mellan sambor och om samäganderätt, fick lämnas åt rättstillämpningen. Dessutom avgränsar andra staters rättsordningar ofta tillämpningsområdet för de materiella reglerna annorlunda än vad som görs i sambolagen. Vid en bedömning av frågan vilken rättsordning som skall tillämpas kan därför en begränsning till frågor om just sambors gemensamma bostad och bohag framstå som oegentlig och utgöra en komplicerande faktor. I praktiken skulle det också medföra avsevärda komplikationer vid den materiella bedömningen, om inte samma stats lag tillämpas på alla frågor som rör sambornas förmögenhetsförhållanden. Regeringen instämmer sålunda i promemorians bedömning och föreslår att reglerna skall omfatta alla frågor om sambors förmögenhetsförhållanden.

I motiven till 1990 års lag konstateras att det knappast torde vara möjligt att formulera en definition av ”makars förmögenhetsförhållanden” (prop. 1989/90:87 s. 34). Med hänvisning härtill innehåller inte heller promemorians lagförslag någon definition av ”sambors förmögenhetsförhållanden”. Även om det som Malmö tingsrätt påpekar i och för sig kunde vara önskvärt med en definition, torde det knappast låta sig göras att formulera en sådan på ett tillfredsställande sätt. I författningskommentaren lämnas dock en närmare beskrivning av vad som avses med sambors förmögenhetsförhållanden.

Internationellt sett finns det skillnader mellan olika länders rättsliga behandling av samboförhållanden. Frågan aktualiseras då vilket lands rättsordning som skall bestämma innebörden av vissa relevanta begrepp, t.ex. ”sambo” och ”förmögenhetsförhållanden”. Sådana *kvalifikationsfrågor* kan uppkomma vid ställningstagande till bl.a. domsrätt och lagval samt vid en tillämpning av utländsk rätt. I promemorian diskuteras kvalifikationsfrågorna och övervägs om dessa bör lagregleras (s. 39–45). Slutsatsen i promemorian är att detta inte bör göras, och regeringen instämmer i denna bedömning. Liksom annars bör kvalifikationsfrågorna här lämnas åt rättstillämpningen. Diskussionen i promemorian kan dock vara till ledning vid rättstillämpningen.

Regeringens förslag: Svensk domstol skall vara behörig att ta upp en fråga om sambors förmögenhetsförhållanden, om svaranden har hemvist i Sverige. Svensk domsrätt skall också finnas, om kändan har hemvist i Sverige och svensk lag är tillämplig på sambornas förmögenhetsförhållanden liksom om frågan rör egendom i Sverige. Om svaranden godtar att saken prövas i Sverige eller har gått i svaromål i saken utan någon invändning om domstolens behörighet, skall svensk domsrätt också finnas.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se promemorian s. 30 f.).

Remissinstanserna: *Svea hovrätt* ifrågasätter om det är lämpligt att delvis olika regelverk skall gälla i förhållande till å ena sidan stater som är bundna av Bryssel- och Luganokonventionerna och å andra sidan andra stater. I övrigt har remissinstanserna inga invändningar mot promemorians förslag.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelserna om svensk domstols behörighet i frågor om sambors förmögenhetsförhållanden bör lämpligen så långt möjligt följa behörigheten för makars förmögenhetsförhållanden (se 2 § i 1990 års lag). Dessa bestämmelser har utformats för att grunda domsrätt i situationer där det finns ett praktiskt behov eller ett rimligt intresse av att en tvist blir löst i Sverige.

Ett undantag får dock göras för den domsrättsgrund som anger att svensk domstol är behörig när frågan har samband med ett äktenskapsmål i Sverige (2 § första stycket 1). Denna domsrättsgrund har ju ingen naturlig motsvarighet för samboförhållanden.

Även i ett annat avseende bör reglerna för sambor skilja sig något från vad som gäller för makar. I 2 kap. i 1937 års lag om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo finns nämligen bestämmelser om när svensk domstol är behörig att pröva frågor som rör bodelning med anledning av en makes död. Detta räknas till makars förmögenhetsförhållanden. 1990 års lag innehåller därför en hänvisning till dessa behörighetsbestämmelser (2 § andra stycket) jämte en kompletterande bestämmelse som utvidgar svensk domstols behörighet. Bodelning efter en sambos död omfattas däremot inte av 1937 års lag. Svensk domsrätt vid bodelning med anledning av en sambos död borde visserligen helst regleras enligt samma principer som gäller vid en makes död, men någon ändring av 1937 års lag är för närvarande inte aktuell. Det bör följaktligen inte heller göras någon hänvisning till 1937 års lag med avseende på sambor.

Det sagda innebär att svensk domstol bör vara behörig att ta upp en fråga om sambors förmögenhetsförhållanden när svaranden har hemvist i Sverige. Vidare bör svensk domsrätt föreligga dels om kändan har hemvist i Sverige och svensk lag är tillämplig på förmögenhetsförhållandena, dels om frågan rör egendom i Sverige. Därutöver bör behörighet finnas för svensk domstol när svaranden har godtagit att saken prövas i Sverige eller har gått i svaromål i saken utan någon invändning om domstolens behörighet.

I avsnitt 4.3 har påpekats att frågor om sambors förmögenhetsförhållanden eventuellt omfattas av Bryssel- och Luganokonventionerna och av Bryssel I-förordningen. Som Svea hovrätt anmärker kommer i så fall olika domsrättsregler att gälla för internationella samboförhållanden, beroende på om någon av konventionerna eller förordningen är tillämplig eller inte. Sådana splittringar är dock oundvikliga inom den internationella privat- och processrätten. Konventionerna och förordningen är inte i första hand avpassade för familjerättsliga förhållanden, och enligt regeringens mening är regler som stämmer överens med domsrättsreglerna i 1990 års lag mer ändamålsenliga för samboförhållanden. Den omständigheten att de nämnda instrumenten existerar bör inte hindra en sådan reglering.

5.4 Reservforum

Regeringens förslag: Om det inte finns någon behörig domstol när svensk domsrätt föreligger, skall en fråga om sambors förmögenhetsförhållanden tas upp av Stockholms tingsrätt.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se promemorian s. 49 f.).

Remissinstanserna har inga invändningar mot promemorians förslag.

Skälen för regeringens förslag: I 1990 års lag finns en regel om reservforum. Om det saknas en behörig domstol när svensk domsrätt föreligger för en fråga om makars förmögenhetsförhållanden, skall Stockholms tingsrätt ta upp frågan (13 §).

En tvist om bodelning mellan sambor skall i Sverige tas upp vid den domstol där någon av dem skall svara i tvistemål i allmänhet (10 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken). Har någon av dem avlidit, skall en bodelningstvist tas upp vid den domstol där den döde hade att svara i tvistemål i allmänhet. Finns det ingen domstol som är behörig enligt dessa bestämmelser, skall målet tas upp av Stockholms tingsrätt (10 kap. 9 § tredje stycket rättegångsbalken), som alltså är reservforum. Frågan om rätten att bo kvar i bostaden till dess att bodelning har förrättats liksom frågan om domstolens tillstånd till en sambos förfogande över bostad och bohag skall väckas vid den tingsrätt som är behörig att pröva tvister om bodelning mellan parterna (23 § sambolagen). När det gäller rätten att överta bostaden enligt 16 § sambolagen, dvs. utan bodelning, finns det inga särskilda forumbestämmelser, vare sig i sambolagen eller i rättegångsbalken. Då är svarandens allmänna tvistemålsforum enligt 10 kap. 1 § rättegångsbalken rätt forum, dvs. rätten i den ort där han eller hon har sitt hemvist. Det gäller även för prövning av sådana frågor om sambors förmögenhetsförhållanden som inte omfattas av sambolagen.

För dessa fall finns således heltäckande regler, och det behövs inga ytterligare bestämmelser om reservforum.

De föreslagna bestämmelserna om svensk domsrätt innebär dock att svensk domstol i vissa fall är behörig att ta upp en fråga trots att svaranden inte har hemvist i Sverige, t.ex. om kändanden har hemvist i Sverige och svensk lag är tillämplig. Det kan då saknas en behörig svensk domstol. För tvister om makars förmögenhetsförhållanden är

alltså Stockholms tingsrätt reservforum när det finns svensk domsrätt men saknas behörig domstol, och detsamma bör gälla för tvister om sambors förmögenhetsförhållanden.

Prop. 2000/01:148

5.5 Tillämplig lag

5.5.1 Avtal om tillämplig lag

Regeringens förslag: Sambor och blivande sambor skall kunna avtala om vilket lands lag som skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden. Möjligheten att välja lag skall dock vara begränsad så att åtminstone någon av samborna skall ha hemvist eller vara medborgare i den stat vars lag de vill göra tillämplig.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se promemorian s. 33 f.).

Remissinstanserna har inga invändningar mot promemorians förslag.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 1990 års lag får makar och blivande makar under vissa förutsättningar avtala att en viss stats lag skall gälla för deras förmögenhetsförhållanden (3 § första stycket 1). I motiven till lagen betonas det att lagvalsregler som tas in i en lag med nödvändighet blir schematiska och därför inte kan vara lämpliga för alla fall. Det framhålls även att makar genom en möjlighet att välja lag kan undanröja eventuella oklarheter och underkasta sig en ordning de finner sakligt lämplig (prop. 1989/90:87 s. 24). De skäl som sålunda kan anföras för makars avtalsfrihet talar även för avtalsfrihet för sambor.

Som utgångspunkt bör alltså även sambor ha rätt att avtala om tillämplig lag. Lagvalsmöjligheten bör dock begränsas så att åtminstone någon av dem när avtalet ingås måste ha en rimlig anknytning till den stat vars lag de vill göra tillämplig. Anknytningen bör liksom för makar avse hemvist eller medborgarskap.

Genom en sådan avtalsfrihet kan de svenska sambor som bosätter sig utomlands avtala att svensk lag skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden. Om en tvist om sambors förmögenhetsförhållanden tas upp av en svensk domstol, skall den svenska lagen tillämpas oavsett sambornas hemvist. Avtalsfriheten innebär dessutom att de sambor som har hemvist i Sverige men som genom medborgarskap har anknytning till utlandet kan avtala att en utländsk rättsordning i stället för svensk lag skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden. Som kommer att föreslås i avsnitt 5.5.4 skall samborna då likväl under vissa förutsättningar underkastas de tvingande bestämmelserna i sambolagen.

Ett avtal om tillämplig lag kan innebära att utländsk lag skall tillämpas på sambornas förmögenhetsförhållanden. Oavsett om den avtalade utländska rättsordningen har särskilda bestämmelser om sambors förmögenhetsförhållanden eller inte, ligger det närmast till hands att tillämpa de bestämmelser som skulle ha tillämpats vid en tvist om sambornas förmögenhetsförhållanden i den aktuella staten. Denna fråga utvecklas på s. 42 f. i promemorian.

Enligt 1990 års lag kan även *blivande* makar avtala om vilken lag som skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden (3 §). Ett äktenskap

får omedelbart omfattande rättsverkningar, och det är därför viktigt att parterna redan innan äktenskapet ingås kan avtala om vad som skall gälla. Ett samboförhållande medför visserligen inte lika vittgående rättsverkningar som ett äktenskap, men det kan ändå finnas situationer där parterna vill och har behov av att ingå ett lagvalsavtal innan samboförhållandet inleds. När ett sådant avtal har träffats finns det knappast anledning att underkänna det, inte minst med tanke på svårigheterna att fastställa den exakta tidpunkten då ett samboförhållande har inletts. Även blivande sambor bör därför ha möjlighet att avtala om vilken rättsordning som skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden.

I likhet med vad som gäller för makar bör ett avtal om tillämplig lag kunna ingås efter en sambos död. Den efterlevande sambon bör således ges en möjlighet att ingå ett sådant avtal med den avlidnes arvingar och universella testamentstagare.

5.5.2 Tillämplig lag när avtal inte finns

Regeringens förslag: Om samborna inte har avtalat om tillämplig lag, skall lagen i den stat där de tog hemvist när samboförhållandet inleddes tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden. Om samborna ändrar sitt hemvist och bosätter sig i en annan stat, skall den stats lag tillämpas. För sambor som inte är medborgare i den nya staten eller som inte tidigare under samboförhållandet har haft hemvist där måste det dock gå två år innan det nya boplatenslandets lag blir tillämplig.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se promemorian s. 35 f.).

Remissinstanserna har inga invändningar mot promemorians förslag.

Skälen för regeringens förslag: 1990 års lag bygger på synsättet att makarnas hemvist – och inte nationalitet – som regel bör vara avgörande när man bestämmer vilken stats lag som skall tillämpas. Om makarna inte har avtalat om tillämplig lag, gäller således lagen i den stat där de tog hemvist när de gifte sig (4 § första stycket). Personliga förhållanden har ju ofta en starkare anknytning till hemviststaten än till medborgarskapsstaten. Att låta hemvistet vara avgörande medger också en tillämpning av familjerättsliga regler som står i samklang med sociala värderingar och annan lagstiftning i den miljö där personen lever. I linje med vad som gäller för makar bör utgångspunkten vara att lagen i den stat där samborna tog hemvist när samboförhållandet inleddes skall tillämpas när samborna inte har avtalat om någon annan lag.

1990 års lag reglerar frågan om byte av tillämplig lag för det fall makarna under äktenskapet ändrar sitt hemvist (4 § andra stycket). Som skäl för bestämmelsen anförs i motiven bl.a. att den oföränderlighetsprincip som tidigare gällde i fråga om lagval för makars förmögenhetsförhållanden inte gick att upprätthålla längre (se prop. 1989/90:87 s. 21 f.). Ett av syftena med principen var att makarna skulle skyddas mot överraskningar om vilken stats lag som skulle tillämpas. Principen uppfattades som formell och konstlad, inte minst när makarna hade bytt

både nationalitet och hemvist under äktenskapet. Den kan också sägas vara oförenlig med tanken att hemvistet bör vara avgörande. Samma skäl gör sig gällande för samboförhållanden, och en bestämmelse om byte av tillämplig lag vid byte av hemvist bör därför gälla även för dessa.

Byte av tillämplig lag förutsätter enligt 1990 års lag att makarna har varit bosatta i den nya hemviststaten under minst två år, såvida de inte tidigare under äktenskapet har haft hemvist i den staten eller båda makarna är medborgare där. En sådan modifierad tvåårsregel bör gälla även för sambor.

För en utländsk medborgare med hemvist i Sverige innebär det sagda att svensk lag blir tillämplig när han eller hon sammanbor i Sverige med en annan utländsk medborgare eller en svensk medborgare och samboförhållandet har inletts här i landet. Att det finns särskilda bestämmelser om sambors förmögenhetsförhållanden kan komma som en överraskning för personer från stater där sådana förhållanden inte är särskilt lagreglerade. Genom den anknytning till Sverige som sambornas hemvist ger är det ändå motiverat att dessa regler blir gällande.

Om en utländsk lag är tillämplig och den saknar särskilda bestämmelser om sambors förmögenhetsförhållanden, torde det precis som vid ett lagvalsavtal i motsvarande situation bli aktuellt att tillämpa de bestämmelser som skulle ha tillämpats vid en tvist om sambors förmögenhetsförhållanden i det landet. Denna fråga och det s.k. kvalifikationsproblemet vid tillämpning av utländsk rätt behandlas i promemorian på s. 42 f.

5.5.3 Giltigheten av rättshandlingar mellan sambor

Regeringens förslag: En rättshandling mellan sambor avseende deras förmögenhetsförhållanden skall vara giltig, om den stämmer överens med den lag som är tillämplig på frågor om förmögenhetsförhållanden när rättshandlingen företas. Om rättshandlingen företas innan samboförhållandet inleds, skall den vara giltig om den stämmer överens med den lag som blir tillämplig när samboförhållandet inleds. Rättshandlingen skall vidare anses giltig till formen, om den uppfyller formkraven enligt lagen i den stat där den företas eller den stat där samborna då har hemvist.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se promemorian s. 38 f.).

Remissinstanserna har inga invändningar mot promemorians förslag.

Skälen för regeringens förslag: Makars möjlighet att ingå avtal, att lämna varandra gåvor och att vidta andra dispositioner beträffande sin egendom varierar mellan olika stater. Därför behövs regler om i vilken utsträckning sådana rättshandlingar blir giltiga i Sverige. Enligt 1990 års lag är en rättshandling mellan makar giltig om den stämmer överens med den lag som är tillämplig på deras förmögenhetsförhållanden när rättshandlingen företas (5 § första stycket första meningen).

Även för sambor varierar möjligheterna att företa rättshandlingar mellan olika rättsordningar. Regler om vilken lag som skall tillämpas när det gäller giltigheten av sådana rättshandlingar bör därför finnas även för

sambors förmögenhetsförhållanden. De rättshandlingar som kan bli aktuella är bl.a. olika former av avtal om samäganderätt eller avtal som pekar ut den ena sambon som ensam ägare till t.ex. en fastighet som finansierats av endast den sambon. Hit hör även avtal om att egendom som annars skulle ingå i bodelningen skall undantas från denna. Om ett sådant avtal följer reglerna i den lag som är tillämplig på sambornas förmögenhetsförhållanden när avtalet ingås, bör avtalet vara giltigt också i Sverige.

En rättshandling kan vidtas även innan ett samboförhållande inleds, t.ex. i samband med att en gemensam bostad skall anskaffas. Enligt 1990 års lag är en sådan rättshandling giltig om den stämmer överens med den lag som blir tillämplig när makarna ingår äktenskapet (5 § första stycket andra meningen). Motsvarande bör gälla för blivande sambor.

1990 års lag behandlar frågan om vad som krävs för att en rättshandling skall anses giltig till formen. Utöver vad som följer av 5 § första stycket, dvs. att rättshandlingen är giltig – materiellt och till formen – om den uppfyller kraven enligt den tillämpliga lagen, är enligt 5 § andra stycket rättshandlingen giltig till formen också om den uppfyller kraven enligt lagen i den stat där den företas eller där makarna har hemvist. Detta bör gälla även för samboförhållanden. Att formkravet skall kunna prövas enligt alternativa rättsordningar är den gängse metoden att behandla formfrågor i internationellt privaträttsliga sammanhang.

I 1990 års lag finns en särskild bestämmelse om registrering av äktenskapsförord och gåvor mellan makar (5 § tredje stycket). Bestämmelsen saknar aktualitet för samboförhållanden.

5.5.4 Begränsningar i tillämpningen av utländsk rätt

Regeringens förslag: I vissa fall skall svensk rätt tillämpas i stället för den utländska lag som de föreslagna lagvalsreglerna pekar ut. På begäran av en sambo eller en dödsbodelägare skall svensk lag alltid tillämpas för förfarandet vid bodelning. Skyddsbestämmelserna i sambolagen om förfogande och övertaganderätt i fråga om sambors gemensamma bostad och bohag skall alltid tillämpas när bostaden och bohaget finns i Sverige. Också sambolagens bestämmelser om jämkning skall alltid få tillämpas när en bodelning görs i Sverige. Samma regler om skydd för tredje man skall gälla som för makar. Det skall vidare finnas ett förbehåll om s.k. ordre public, dvs. att bestämmelser i utländsk rätt inte får tillämpas när det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens utom vad gäller förslaget om uttryckliga regler om skydd för tredje man (se promemorian s. 46 f. och s. 59).

Remissinstanserna har inga invändningar mot promemorians förslag.

Skälen för regeringens förslag: I den svenska internationella privat- och processrätten anses det vara en allmän princip att bestämmelser i utländsk rätt inte får tillämpas här ifall tillämpningen skulle vara uppenbart oförenlig med grunderna för den svenska rättsordningen. Ett

sådant förbehåll om s.k. ordre public finns i 1990 års lag (15 §) och bör gälla även för sambor.

Det är endast grundläggande principer i rättssystemet som skyddas enligt ordre public. Det krävs dessutom att tillämpningen av den utländska rättsregeln skulle vara uppenbart oförenlig med dessa principer. Men även utanför detta ganska snäva område kan det finnas ett behov av att begränsa tillämpningen av utländsk rätt. Så kan vara fallet då intresset av att svenska regler tillämpas gör sig gällande med särskild styrka eller då en tillämpning av utländsk rätt på annat sätt kan vara svår att förena med den svenska rättsordningen. 1990 års lag begränsar därför tillämpningen av utländsk rätt i ytterligare några avseenden. Sålunda skall i vissa fall svensk rätt alltid tillämpas i stället för den utländska rätt som lagvalsreglerna pekar ut. Svenska förfaranderegler skall tillämpas när det gäller bodelning, om en make eller dödsbodelägare begär det (6 §). Äktenskapsbalkens regler avseende bodelning av gemensam bostad och bohag skall alltid tillämpas när bostaden och bohaget finns i Sverige (9 §). Äktenskapsbalkens regler om jämkning av bodelning får alltid tillämpas (10 §).

I sambolagen finns hänvisningar till äktenskapsbalkens förfaranderegler om bodelning (14 och 20 §§). Förfaranderegler skall alltså tillämpas även på bodelning mellan sambor. Vid en bodelning är det ofta nödvändigt att tillämpa bestämmelser som knyter an till det svenska förfarandet och den organisation som finns i Sverige för att lösa bodelningskonflikter. I likhet med vad som gäller vid bodelning mellan makar bör därför svenska förfaranderegler alltid tillämpas vid bodelning mellan sambor när det begärs av en sambo eller en dödsbodelägare.

Liksom äktenskapsbalken innehåller sambolagen bestämmelser om sambornas bostad och bohag som har en utpräglad skyddscharakter (se 10, 16 och 17 §§ sambolagen). På motsvarande sätt som gäller för bodelning mellan makar bör dessa bestämmelser alltid tillämpas om bostaden och bohaget finns i Sverige. Likaså bör sambolagens regel om jämkning vid bodelning (9 §) alltid kunna tillämpas när bodelning skall ske i Sverige.

I 1990 års lag finns bestämmelser om inskränkningar som en utländsk lag kan innehålla i dels en makes rätt att förfoga över sin egendom (11 §), dels en makes skyldighet att med sin egendom svara för skulder (12 §). Bestämmelserna innebär att inskränkningarna inte kan göras gällande fullt ut mot tredje man (se avsnitt 4.1). De avser sålunda att säkerställa ett visst tredjemansskydd.

Liksom vid avtal med makar har motparten normalt ingen anledning att räkna med att det finns större hinder för en sambos rätt att förfoga över sin egendom i Sverige eller större begränsningar i dennes skyldighet att svara för sina skulder med egendom som finns här i landet än som gäller enligt svensk rätt. I promemorian görs bedömningen att sådana inskränkningar i utländsk rätt inte torde vara särskilt vanliga när det gäller sambor. Därför lämnas det inget förslag till skyddsregler för tredje man men uttalas att de regler som gäller beträffande makar möjligen kan tillämpas analogt. Sedan bedömningen i promemorian gjordes har emellertid frågan om sambolagstiftning blivit mer aktuell internationellt sett, och på några håll har redan införts sådan lagstiftning. Även om det är oklart i vad mån det finns utländsk rätt som innehåller detta slags inskränkningar, är det enligt regeringen nu ändå tillräckligt motiverat att

införa motsvarande regler om tredjemansskydd som finns beträffande makar. För detta talar också att det knappast finns tillräckliga skäl att här göra skillnad mellan makar och sambor.

5.6 Lagteknisk lösning

När det gäller den lagtekniska lösningen framhålls det i promemorian att frågor om samboförhållanden utgör en särskild problematik och att det därför inte är lämpligt att integrera bestämmelserna om sambor med reglerna om makars förmögenhetsförhållanden. Denna bedömning görs mot bakgrund av Familjelagssakkunnigas uttalande att hela den allmänna internationella familjelagstiftningen borde samlas i en lag. Promemorians förslag är således att det i en sådan lag tas in ett kapitel om sambors förmögenhetsförhållanden.

Som har konstaterats i avsnitt 3 är det dock mest ändamålsenligt att ta ställning till varje familjerättsligt område för sig. Av tidigare avsnitt framgår att de regler som föreslås för sambors förmögenhetsförhållanden i huvudsak svarar mot vad som i dag gäller enligt 1990 års lag för makars förmögenhetsförhållanden. Enligt regeringen framstår det då som lagtekniskt mest lämpligt att den lagen görs tillämplig även på sambors förmögenhetsförhållanden, vilket också förordas av Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet. Detta kan göras på flera olika sätt. Tydligast och enklast synes vara att det redan i 1 § anges hur lagens bestämmelser skall tillämpas beträffande sambor.

När svenska lagregler om sambor i vissa delar gjorts tillämpliga på homosexuella sambor har hittills den tekniken använts att det i lagen om homosexuella sambor angetts att bestämmelserna skall tillämpas även på homosexuella sambor. Samboendekommittén föreslår i sitt betänkande Nya samboregler (SOU 1999:104) att alla samboförhållanden skall regleras i en och samma sambolag och att begreppet sambo skall omfatta även sambor av samma kön. Beredningen av betänkandet pågår i Regeringskansliet och bör inte avvaktas innan en lagstiftning om internationella samboförhållanden genomförs. Tills vidare bör den tekniken användas att 1990 års lag anges i den uppräkningsavdelningen av bestämmelser som finns i lagen om homosexuella sambor.

6 Erkännande och verkställighet

6.1 1990 års lag skall reglera erkännande och verkställighet

Regeringens förslag: 1990 års lag skall reglera erkännande och verkställighet av utländska avgöranden.

Familjelagssakkunnigas och promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se betänkandet s. 153 f. och promemorian s. 50 f.).

Remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Frågan om regler för erkännande och verkställighet av avgöranden om makars och sambors förmögenhetsförhållanden bör lämpligen tas upp nu, i samband med att 1990 års lag föreslås bli tillämplig för sambor.

I avsnitt 4.3 har redovisats vad som gäller om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden om makars och sambors förmögenhetsförhållanden. I övrigt saknas det alltså allmänna icke konventionsgrundade regler. Det har en rad negativa konsekvenser. Det kan i vissa fall leda till processer som är onödiga. Men det kan också innebära att den som har fullt fog för att föra en talan här i landet nöjer sig med det utländska avgörandet och den verkställighet som det är praktiskt möjligt att åstadkomma i den stat där avgörandet har meddelats. Det är många gånger dyrt och påfrestande att föra en process. Att inleda ytterligare en rättegång i en annan stat kan te sig avskräckande, även om möjligheterna att vinna framgång skulle vara gynnsamma. De negativa konsekvenserna framstår särskilt tydligt när parterna har fört den utländska processen i den stat där de har hemvist och de samtidigt har svag anknytning till Sverige. Då kan det förefalla direkt olämpligt att tvisten prövas eller omprövas här. Detsamma gäller om den ena parten först sedan saken har prövats utomlands flyttar hit eller får egendom här och på så sätt blir tillgänglig för ett rättsligt förfarande.

Anledningen till att det inte togs in några bestämmelser om erkännande och verkställighet i 1990 års lag var att det för sådana frågor finns ett så nära samband med andra familjerättsliga områden att det ansågs bäst att ta upp frågorna i ett sammanhang (se prop. 1989/90:87 s. 12). Utgångspunkten var då att lagstiftningsarbetet inriktades på en enda lag med ett vidsträckt tillämpningsområde för hela den internationella privat- och processrätten inom familjerätten. Som har sagts i avsnitt 3 framstår det i dag som mest ändamålsenligt att ta ställning till varje område för sig, och lagstiftningsarbetet har numera den inriktningen. Det nämnda skälet mot att ta in bestämmelser om erkännande och verkställighet i 1990 års lag har därmed fallit.

Med hänvisning till det anförda gör regeringen bedömningen att det i 1990 års lag bör införas regler om erkännande och verkställighet för makars och sambors förmögenhetsförhållanden. Av 3 kap. 1 § lagen om registrerat partnerskap följer att reglerna blir på motsvarande sätt tillämpliga på registrerade partner.

6.2 Villkor för erkännande

Regeringens förslag: Ett utländskt avgörande om makars eller sambors förmögenhetsförhållanden skall gälla i Sverige, om det har meddelats antingen i en stat vars lag enligt svensk rätt var tillämplig på deras förmögenhetsförhållanden eller i en stat där svaranden hade hemvist. Avgörandet måste vara meddelat av en domstol eller en annan myndighet eller av en bodelningsförrättare.

Familjelagssakkunnigas och promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se betänkandet s. 156 f. och promemorian s. 50 f.).

Remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har inget att invända mot dem.

Skälen för regeringens förslag: I linje med bedömningen i avsnitt 6.1 bör avgöranden av utländska domstolar och andra myndigheter och av utländska bodelningsförrättare erkännas i Sverige. Det bör dock krävas att det har funnits en godtagbar grund för den utländska behörigheten; makarna eller samborna måste ha haft en viss anknytning till den stat där avgörandet meddelades.

Uppgörelser om makars förmögenhetsförhållanden aktualiseras bl.a. i samband med äktenskapliga statusbeslut, t.ex. beslut om äktenskapsskillnad. Det kan i och för sig diskuteras om ett avgörande om makars förmögenhetsförhållanden som har meddelats i samma stat som statusbeslutet alltid borde erkännas när statusbeslutet erkänns här. Mot detta talar dock att de regler som gäller för erkännande av utländska avgöranden om äktenskapsskillnad är liberala (jfr 3 kap. 7 § lagen [1904:26 s. 1] om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap). Makarna behöver inte alls ha haft någon särskilt stark anknytning till en stat för att en äktenskapsskillnad där skall erkännas i Sverige. Även i många fall då makarna har haft tyngdpunkten i sin tillvaro i Sverige och där svensk lag är tillämplig på deras förmögenhetsförhållanden erkänns utländska äktenskapsskillnader. I sådana fall kan det ibland vara svårt att acceptera utländska bodelningar. Dessa kan bygga på helt andra värderingar än våra och t.ex. enligt svenskt synsätt missgynna ena parten. Det torde således föra för långt att erkänna ett utländskt avgörande om makars förmögenhetsförhållanden enbart av det skälet att det har meddelats i samband med och i samma stat som ett statusbeslut som erkänns i Sverige.

En rimligare huvudregel är att ett utländskt avgörande om makars förmögenhetsförhållanden skall erkännas i Sverige när det har meddelats i den stat vars lag enligt svenska lagvalsregler är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden. Det rör sig då normalt om avgöranden från den stat där makarna har hemvist eller från den stat vars lag makarna genom avtal har bestämt skall tillämpas på den äktenskapliga förmögenheten. För makar som har flyttat till Sverige och inte har träffat något lagvalsavtal innebär detta att ett avgörande från deras tidigare hemviststat skall erkännas, förutsatt att de inte har bott här så lång tid att svensk lag skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden.

Som föreslås i promemorian bör detsamma gälla för erkännande av avgöranden om sambors förmögenhetsförhållanden. Visserligen skiljer sig sådana regler från de erkännanderegler som finns i Bryssel- och Luganokonventionerna och i Bryssel I-förordningen. Framför allt med hänsyn till att dessa regler utgör en del av ett system, där de stater som är bundna av instrumenten också har enhetliga behörighetsregler, kan reglerna emellertid inte tjäna som förebild för bestämmelser som skall vara allmänt tillämpliga.

Vidare bör alla avgöranden som har meddelats i svarandens hemviststat erkännas här i landet. Något krav på att den statens lag skall vara tillämplig i materiellt hänseende bör inte ställas upp. Oavsett vilket lands lag som har tillämpats bör svarandens intressen anses fullt tillgodosedda genom kravet att förfarandet äger rum i hans eller hennes hemviststat.

Regeringen delar Familjelagssakkunnigas och promemorians bedömning att dessa grunder för den utländska behörigheten är tillräckliga för att täcka in de fall där det är motiverat att erkänna ett utländskt avgörande. Det torde således saknas behov av en bestämmelse som knyter an enbart till makarnas eller sambornas medborgarskap. Enligt de lagvalsregler som finns för makar – och som nu föreslås för sambor – finns det möjlighet att avtala om att lagen i den stat där någon är medborgare skall tillämpas på förmögenhetsförhållandena. När så sker kommer även ett avgörande från medborgarskapsstaten att erkännas i Sverige.

I betänkandet föreslås en särskild bestämmelse om att ett förlikningsavtal som har ingåtts inför en domstol eller annan myndighet i en främmande stat och som kan verkställas där skall anses som ett utländskt avgörande (se betänkandet s. 281). I den mån ett sålunda ingånget förlikningsavtal kan anses som ett avgörande kommer det att omfattas av reglerna utan någon uttrycklig bestämmelse om det. Det är svårt att överblicka vilka situationer i övrigt som i praktiken skulle träffas av en bestämmelse som den föreslagna. Det är också tveksamt om det finns behov av en sådan reglering. Mot denna bakgrund anser regeringen att någon bestämmelse av detta slag inte bör införas.

6.3 Hinder för erkännande

Regeringens förslag: Ett utländskt avgörande skall inte gälla i Sverige när det har förekommit allvarliga brister i det utländska förfarandet. Avgörandet skall inte heller gälla när det strider mot ett svenskt avgörande eller, under vissa förutsättningar, ett annat utländskt avgörande. Även ett pågående svenskt eller utländskt förfarande skall kunna hindra att ett utländskt avgörande erkänns. Erkännande skall också kunna vägras på grund av s.k. ordre public, dvs. när ett erkännande skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen.

Familjelagssakkunnigas och promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se betänkandet s. 169 f. och promemorian s. 54 f.).

Remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har inget att invända mot dem.

Skälen för regeringens förslag: Det kan förekomma att det i enskilda fall finns sådana omständigheter som gör att ett erkännande bör vägras trots att det utländska avgörandet uppfyller de allmänna krav som ställs för erkännande. De lösningar som har valts i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor bör därvid vara mönstergivande (SOU 1983:25 s. 139 f. och 199 f. samt prop. 1984/85:124 s. 30 f. och 54 f.).

Ett utländskt avgörande bör sålunda inte erkännas, om det har förekommit allvarliga brister i det utländska förfarandet. Det kan gälla att en part inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräckligt god tid för att kunna ta till vara sin rätt eller att en part annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan. Brister i det utländska förfarandet kan gå ut över såväl kändaren som svaranden, och båda bör skyddas.

Vidare bör ett utländskt avgörande som strider mot ett svenskt avgörande inte erkännas.

Inte heller bör ett utländskt avgörande erkännas, om det i Sverige pågår ett rättsligt förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande. Företråde bör alltså alltid ges åt det avgörande som har meddelats eller kan komma att meddelas i Sverige. Detta hänger bl.a. samman med vad som bör gälla när ett utländskt förfarande konkurrerar med ett svenskt förfarande. Som föreslås i avsnitt 6.4 bör nämligen ett pågående utländskt förfarande som kan leda till ett här i landet gällande avgörande inte alltid hindra att samma fråga tas upp och prövas i Sverige. En sådan svensk prövning bör kunna ske om det finns särskilda skäl. För att det svenska förfarandet skall bli meningsfullt krävs då att det svenska avgörandet gäller framför det utländska, även om det utländska har meddelats i ett förfarande som har påbörjats först.

Det finns ingen anledning att föreslå en motsvarande regel när två utländska domar eller förfaranden konkurrerar med varandra, utan då bör det förfarande som började först ha företråde. Därmed hindrar man att en part ges möjlighet att få en fördel genom att under ett pågående förfarande väcka talan i en annan stat. Ett utländskt avgörande bör sålunda inte erkännas, om det utomlands pågår ett rättsligt förfarande som har påbörjats tidigare än det förfarande som har lett till avgörandet. En förutsättning bör dock vara att det pågående förfarandet kan antas leda till ett avgörande som blir gällande i Sverige.

Slutligen bör erkännande av ett utländskt avgörande kunna vägras, om avgörandet uppenbart strider mot grunderna för den svenska rättsordningen. Ett förbehåll om s.k. ordre public bör alltså finnas. Det kan gälla både stötande inslag i förfarandet och sådana fall då det står klart att det materiella resultatet i det utländska avgörandet uppenbart strider mot svensk rättsuppfattning. Det är knappast möjligt eller lämpligt att i förväg precisera i vilka fall erkännandet av ett utländskt avgörande strider mot grundläggande svenska värderingar, utan bedömningen får som annars lämnas åt rättstillämpningen.

Dessa möjligheter att vägra erkännande bör gälla både för avgöranden om makars och avgöranden om sambors förmögenhetsförhållanden.

6.4 Konkurrerande förfaranden

Regeringens förslag: Om det framställs ett yrkande som avser makars eller sambors förmögenhetsförhållanden vid en svensk domstol, när det redan pågår ett förfarande i utlandet som kan leda till ett motstridigt avgörande, skall den svenska domstolen avvisa talan om det kan antas att det utländska avgörandet blir gällande här i landet. I stället för att avvisa talan får den svenska domstolen förklara målet eller ärendet vilande. Ifall det finns särskilda skäl skall talan få prövas vid den svenska domstolen.

Familjelagssakkunnigas och promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se betänkandet s. 173 f. och promemorian s. 57 f.).

Remissinstanserna: *Svea hovrätt* anser att det inte bör vara möjligt att vilandeförklara ett mål i dessa fall. Hovrätten framhåller att parterna inte torde ha något att vinna på att det svenska målet vilar när det kan antas att det utländska avgörandet blir gällande i Sverige. I övrigt tillstyrker remissinstanserna förslagen eller lämnar dem utan någon invändning i sak.

Skälen för regeringens förslag: Som komplement till bestämmelserna om erkännande av utländska avgöranden behövs en regel om hinder för en svensk rättegång när det redan pågår ett konkurrerande rättsligt förfarande utomlands, s.k. litispensens.

I enlighet med Familjelagssakkunnigas och promemorians förslag bör bestämmelserna utformas efter mönster av 10 § lagen om internationella faderskapsfrågor. Huvudregeln är där att en faderskapstalan som väcks vid en svensk domstol skall avvisas eller målet förklaras vilande om det pågår ett förfarande utomlands om samma faderskap. En förutsättning är dock att det utländska förfarandet kan antas leda fram till ett avgörande som blir gällande i Sverige. I motiven till lagen anförs att vilandeförklaring ofta kan vara att föredra, bl.a. med hänsyn till risken för att det i efterhand visar sig att prognosen var felaktig och att den utländska domen inte uppfyller kraven för erkännande (se prop. 1984/85:124 s. 64).

Familjelagssakkunniga framhåller att det för den svenska domstolen i ett mål eller ärende om makars förmögenhetsförhållanden ofta lär vara att föredra att förklara förfarandet vilande på grund av risken att det kommande avgörandet inte uppfyller villkoren för erkännande. Regeringen delar denna bedömning. En domstol bör ges en möjlighet att välja mellan att avvisa den väckta talan eller att förklara målet eller ärendet vilande.

Att ett utländskt rättsligt förfarande som kan antas leda till ett i Sverige gällande avgörande alltid skulle utgöra hinder för att saken prövas här är dock inte motiverat. Det kan t.ex. finnas en påtaglig risk för att det utländska avgörandet kommer att dra långt ut på tiden. Även om det pågår ett rättsligt förfarande utomlands, bör saken kunna prövas här i landet när det finns särskilda skäl. Vad som kan utgöra särskilda skäl behandlas närmare i författningskommentaren.

Har det svenska målet eller ärendet förklarats vilande och leder det utländska förfarandet därefter till ett lagakraftvunnet avgörande som kan bli gällande i Sverige, skall det svenska förfarandet avslutas utan att något avgörande meddelas i sak (jfr 10 § lagen om internationella faderskapsfrågor samt prop. 1984/85:124 s. 64). Därefter hindrar det svenska förfarandet alltså inte att det utländska avgörandet kan erkännas här i landet.

6.5 Verkställighet

Regeringens förslag: Utländska domstolsavgöranden som erkänns i Sverige skall få verkställas här sedan Svea hovrätt har förklarat att avgörandet är verkställbart.

Familjelagssakkunnigas och promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se betänkandet s. 172 f. och promemorian s. 56).

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det.

Skäl för regeringens förslag: Utländska domstolsavgöranden som erkänns i Sverige bör också kunna verkställas här, men andra avgöranden bör inte vara verkställbara. En make eller en sambo som önskar få verkställt ett avgörande av en bodelningsförrättare eller av en annan utländsk myndighet än en domstol måste alltså i stället skaffa sig en exekutionstitel vid svensk domstol med det utländska avgörandet som grund.

Innan avgörandet kan verkställas i Sverige bör frågan om verkställbarheten prövas av domstol. Som Familjelagssakkunniga och promemorian föreslår bör prövningen anförtros åt Svea hovrätt, som redan har likartade prövningsuppgifter.

Någon ingående reglering av förfarandet i Svea hovrätt är inte nödvändig. Det bör dock föreskrivas att sökandens motpart skall få tillfälle att yttra sig innan hovrätten prövar en ansökan om verkställbarhetsförklaring.

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: De föreslagna reglerna skall träda i kraft den 1 februari 2002. Rättshandlingar rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har företagits före ikraftträdandet skall inte kunna förlora sin giltighet. En talan som har väckts vid en svensk domstol före ikraftträdandet skall i fråga om lagval prövas enligt äldre rätt, och domstolens behörighet skall inte gå förlorad på grund av de nya bestämmelserna. Reglerna om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden skall inte tillämpas på avgöranden som har meddelats före ikraftträdandet.

Familjelagssakkunnigas och promemorians förslag stämmer överens med regeringens (se betänkandet s. 332 f. och promemorian s. 60).

Remissinstanserna har inget att invända mot förslagen.

Skälen för regeringens förslag: De nu föreslagna reglerna bör träda i kraft den 1 februari 2002, och de bör kunna tillämpas omedelbart vid ikraftträdandet.

Särskilda övergångsbestämmelser är nödvändiga vad gäller rättshandlingar rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har företagits före ikraftträdandet. Dessa bör inte förlora sin giltighet på grund av de nya reglerna. Även när det gäller mål och ärenden som avser sambors förmögenhetsförhållanden och där talan har väckts vid domstol före ikraftträdandet krävs övergångsbestämmelser. För sådana mål och ärenden bör frågan om tillämplig lag prövas enligt äldre rätt. En svensk domstols behörighet i en fråga som har väckts vid domstolen före

ikraftträdandet bör inte heller gå förlorad på grund av de nya Prop. 2000/01:148 bestämmelserna.

Därutöver bör det finnas övergångsbestämmelser för de nya reglerna om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden. Reglerna bör inte tillämpas på avgöranden som har meddelats före ikraftträdandet. Ett utländskt avgörande kan ligga långt tillbaka i tiden och behöver inte ha följts. Svaranden i det utländska förfarandet kanske inte heller hade engagerat sig i rättegången eftersom det inte var troligt att avgörandet skulle erkännas i Sverige.

8 Kostnader och resursbehov

Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt får enligt förslagen nya uppgifter. Stockholms tingsrätt föreslås vara reservforum när svensk domsrätt föreligger utan att det finns någon behörig svensk domstol. Det lär inte förekomma fler än några enstaka sådana mål eller ärenden per år, och dessa torde inte föranleda några beaktansvärt ökade kostnader för tingsrätten. Svea hovrätt skall enligt förslaget pröva ansökningar om verkställbarhetsförklaring. Hovrätten har redan i dag sådana uppgifter. Den ökning av antalet avgöranden som skall prövas torde inte bli större än att uppgiften kan lösas inom ramen för nuvarande resurser.

Inte heller föreslagna lagändringar i övrigt torde ge upphov till några ökade kostnader.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

1 § Denna lag är tillämplig på frågor om makars *och sambors* förmögenhetsförhållanden *när det finns* anknytning till en främmande stat. *Vad som sägs om sambor gäller sådana samboförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden.*

Bestämmelserna i 2 § första stycket 1 och andra stycket, 5 § tredje stycket, 6 § andra stycket och 8 § gäller inte för sambor. När lagen skall tillämpas på samboförhållanden gäller i övrigt följande.

1. Vad som sägs i lagen om makar, blivande makar, äktenskapet och äktenskapets ingående eller motsvarande gäller sambor, blivande sambor, samboförhållandet respektive samboförhållandets inledande.

2. Vid tillämpningen av 9 § gäller 10–12 och 16–19 §§ lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem i stället för äktenskapsbalken. Vid tillämpningen av 10 § gäller 9 § lagen om sambors gemensamma hem i stället för 12 kap. äktenskapsbalken.

Lagen gäller inte i den mån något annat följer av en annan lag.

(Jfr 1 § i Ds 1997:60.)

Paragrafen anger vilket tillämpningsområde lagen har och hur den skall tillämpas beträffande sambor. Tillämpningsområdet har utvidgats till att omfatta även sambors förmögenhetsförhållanden. I första stycket har lagts till en bestämmelse som anger för vilka sambor som lagen är tillämplig. I ett nytt andra stycke klargörs hur lagen skall tillämpas beträffande sambor. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Första stycket

Lagen är tillämplig på makars och sambors förmögenhetsförhållanden. Tillämpningsområdet för sambors förmögenhetsförhållanden är lika omfattande som för makars och inte, som i lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem (sambolagen), begränsat till frågor som rör sambornas gemensamma bostad och bohag.

Lagen innehåller ingen definition av sambors förmögenhetsförhållanden. Det finns inte heller någon sådan definition när det gäller makar. Enligt de ursprungliga motiven till lagen (se prop. 1989/90:87 s. 34 f.) hör typiskt sett till den äktenskapsrättsliga förmögenhetsrätten indelningen av makars egendom i olika kategorier, för vilka det under äktenskapet gäller särskilda bestämmelser om rådighet, förvaltning och skuldansvar, samt regler som är bestämmande för det materiella utfallet vid en bodelning eller en motsvarande uppgörelse enligt utländsk lag. Denna beskrivning bör kunna ligga till grund även för bedömningen av vad som tillhör sambors förmögenhetsförhållanden. Då bör alltså beaktas inte bara sambolagen utan också den äktenskapsrättsliga förmögenhetsrätten. Frågor som tillhör det området och som kan överföras på samboförhållanden är avsedda att omfattas av lagens tillämpningsområde. Det gäller t.ex. frågor om delning vid en separation av även andra tillgångar än den gemensamma bostaden eller det gemensamma bohaget, frågor om gåvor mellan sambor och frågor om samäganderätt.

Till sambors förmögenhetsförhållanden i den mening som avses i lagen hör bara sådana frågor som gäller det familjerättsliga förhållandet mellan parterna i deras egenskap av sambor eller blivande sambor. Ett vanligt förmögenhetsrättsligt avtal träffas alltså inte av bestämmelserna. Det gäller oavsett om parterna har ingått avtalet innan ett samboende över huvud taget aktualiserades eller om de ingår det under samboförhållandet.

Vissa gränsdragningsfrågor som kan uppstå berörs i de ursprungliga motiven till lagen (se anf. prop. s. 34 f.). Det framstår som rimligt att i den internationellt privaträttsliga regleringen dra gränsen mellan frågor om sambors förmögenhetsförhållanden å ena sidan och arvsrättsliga frågor å den andra på samma sätt som när det gäller makars förmögenhetsförhållanden. Till sambors förmögenhetsförhållanden skulle därmed höra även frågor om bodelning efter en sambos död, medan frågor om sambors rätt till arv skulle höra till det arvsrättsliga området och därmed inte omfattas av lagen.

I likhet med vad som gäller för frågor om makars förmögenhetsförhållanden skall de frågor om sambors förmögenhetsförhållanden som omfattas av lagen ha anknytning till en främmande stat. Som exempel kan nämnas när en utländsk medborgare sammanbor med en svensk

medborgare eller när två svenska medborgare sammanbor eller har sammanbott utomlands.

Lagen är tillämplig på sådana samboförhållanden som omfattas av sambolagen enligt definitionen i 1 § andra stycket i den lagen. Bestämmelserna tillämpas alltså inte på sådant samboende som inte är äktenskapsliknande, t.ex. när vuxna syskon sammanbor eller studerande ungdomar delar hyreslägenhet. Om någon av samborna är gift, faller samboförhållandet utanför lagens tillämpningsområde.

Andra stycket

I *inledningen* till andra stycket anges vilka bestämmelser i lagen som inte gäller för samboförhållanden. Det är genomgående sådana bestämmelser som på grund av sitt innehåll är direkt anpassade för förhållandet mellan makar och som över huvud taget inte kan användas på samboförhållanden. Det är alltså inte fråga om att det görs skillnad materiellt sett mellan makar och sambor i de hänseenden som lagen reglerar (domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av utländska avgöranden).

Enligt *punkt 1* i andra stycket skall vad som sägs i lagen om makar, blivande makar, äktenskapet och äktenskapets ingående eller motsvarande gälla sambor, blivande sambor, samboförhållandet respektive samboförhållandets inledande. En sådan tillämpning torde inte i sig medföra några problem. Vissa särskilda frågor uppkommer dock när bestämmelserna skall tillämpas på samboförhållanden.

Sambor och blivande sambor kan träffa avtal om tillämplig lag i enlighet med vad som gäller för makar, jfr 3 §. Det spelar ingen roll om parterna bedöms ha varit sambor eller inte när avtalet ingicks. Vidare saknar det i princip betydelse hur långt före samboförhållandet som avtalet träffades. Det säger sig dock självt att ett avtal om tillämplig lag inte får någon verkan när det inte över huvud taget inleds något samboförhållande. Ett avtal om tillämplig lag kan träffas även mellan före detta sambor till dess bodelning har genomförts. Det framgår inte uttryckligen men får anses följa av allmänna principer om avtal; motsvarande anses gälla för makar (se prop. 1989/90:87 s. 41). Om den ena sambon är död, kan den efterlevande sambon ingå ett lagvalsavtal med den avlidnes arvingar och universella testamentstagare.

Många länder saknar särskild reglering om sambors förmögenhetsförhållanden. Om samborna genom avtalet har kommit överens om att tillämpa lagen i ett sådant land, torde avtalet i regel innebära att frågor rörande sambornas förmögenhetsförhållanden skall bedömas på det sätt domstolarna i det landet behandlar sådana förhållanden. Det kan t.ex. innebära att samboförhållanden inte tillerkänns några rättsverkningar över huvud taget eller att vanliga obligationsrättsliga bestämmelser blir tillämpliga.

Innehållet i den tillämpliga lagen kan ändras på olika sätt. Det som förut har varit helt oreglerat kan komma att regleras, eller andra ändringar kan ske. Utgångspunkten torde vara att, i likhet med vad som vanligen gäller för makars förmögenhetsförhållanden (jfr anf. prop. s. 42 och rättsfallet NJA 1968 s. 126), hänvisningen till ett visst lands lag innebär att det är de vid varje tid gällande reglerna i det landet som skall

tillämpas såvida något annat inte följer av övergångsbestämmelserna till den nya lagen. I enskilda fall kan omständigheterna emellertid vara säregna och motivera ett avsteg från den principen. Det kan t.ex. tänkas att avtalet får tolkas så att samborna medvetet valt ett lands lag på grund av att samboförhållanden där är helt oreglerade och att man därför får bortse från förändringar som innebär en reglering.

Om samborna inte har bestämt tillämplig lag genom avtal, gäller lagen i den stat där de tog hemvist när samboförhållandet inleddes, jfr 4 § *första stycket*. Det ligger i sakens natur att det kan vara svårt att avgöra vid vilken tidpunkt ett samboförhållande inleddes. Det finns ingen registrering eller annan avgörande omständighet som kan jämföras med ett äktenskap. Det får därför avgöras från fall till fall när ett samboförhållande kan sägas ha nått tillräcklig stabilitet. Härvid gäller vad som sägs i 1 § andra stycket, dvs. att sambobegreppet är detsamma som i sambolagen. Om parterna inte kan komma överens om tidpunkten för inledandet av samlevnaden, bör den dag då de folkbokförts på gemensam adress kunna användas som rätt datum när inte övriga omständigheter talar i en annan riktning (jfr prop. 1986/87:1 s. 104).

Om samborna senare har tagit hemvist i en annan stat och varit bosatta där i minst två år, tillämpas i stället den statens lag, jfr 4 § *andra stycket*. Har båda samborna tidigare under samboförhållandet haft hemvist i den staten eller är båda samborna medborgare i den staten, tillämpas dock den statens lag så snart de har tagit hemvist i staten. Kravet på två års boende är avsett att tolkas så att parterna skall ha varit bosatta i landet under så lång tid som sambor.

Vid en bodelning skall sambornas samtliga tillgångar och skulder i Sverige och utomlands beaktas, om inget annat följer av den lag som är tillämplig på sambornas förmögenhetsförhållanden, jfr 7 § *första stycket*. Eftersom lagens tillämpningsområde för sambors förmögenhetsförhållanden inte är begränsat till vad som omfattas av den svenska sambolagen, kan alla typer av egendom bli aktuella, även t.ex. banktillgodohavanden och fritidshus. När svensk lag är tillämplig medför dock sambolagen begränsningar i fråga om vilken egendom som berörs. Vid lottläggningen bör vidare en sambo i första hand tilldelas egendom som tillhör honom eller henne utomlands (jfr 7 § *första stycket andra meningen*). I de ursprungliga motiven till lagen ges några riktlinjer för hur bedömningen kan göras när makar har tillgångar och skulder i flera länder (se prop. 1989/90:87 s. 51 f.). Dessa riktlinjer kan ge ledning även för bedömningen när det gäller sambor.

Finns det egendom i en annan stat och kan det antas att bodelningen inte kommer att gälla där, får bodelningen begränsas till att gälla en viss del av sambornas egendom, jfr 7 § *andra stycket första meningen*. Motsvarande reglering för makars bodelning anses tillgodose ett praktiskt behov, eftersom det kan framstå som meningslöst att dra in egendom utomlands i ett svenskt bodelningsförfarande om man vet eller på goda grunder kan anta att bodelningsförrättarens beslut om denna egendom saknar betydelse (jfr anf. prop. s. 52). Detta gäller i än högre grad för sambors förmögenhetsförhållanden där man kan förvänta sig att ett svenskt avgörande om bodelning kommer att vägras erkännande i fler fall än vad som gäller för makar. En sådan begränsning får dock inte

göras, om någon av samborna med rimliga skäl motsätter sig det, jfr 7 § *andra stycket andra meningen*.

I *punkt 2* i *andra stycket* klargörs hur vissa av lagens bestämmelser om begränsning av tillämpningen av utländsk lag skall tillämpas beträffande sambor.

Vid tillämpningen av 9 § gäller, i stället för äktenskapsbalkens motsvarande bestämmelser, bestämmelserna i sambolagen i fråga om förfogande över sambors gemensamma bostad och bohag, om en sambos rätt att överta sådan egendom och om en sambos rätt att överta den gemensamma bostaden när den inte ingår i bodelning (10–12 och 16–19 §§). En tillämpning av 9 § torde inte annat än undantagsvis kunna komma i fråga i andra fall än då samborna har sitt gemensamma hemvist i Sverige, eftersom en förutsättning för tillämpningen är att det gemensamma hemmet finns här.

Vid tillämpningen av 10 § gäller bestämmelserna om jämkning i 9 § sambolagen. När en bodelning görs i Sverige får jämkning således ske enligt 9 § sambolagen, även om en utländsk lag är tillämplig på frågan om sambornas förmögenhetsförhållanden. Detta innebär att det finns möjlighet till jämkning om den uppdelning av sambornas gemensamma bostad och bohag som skall göras med tillämpning av den främmande lagen framstår som oskälig.

Eftersom det i utländsk rätt ofta saknas särskilda bestämmelser om samboförhållanden, kan tillämpningen av utländsk rätt på frågor i ett samboförhållande komma att leda till ett resultat som helt avviker från sambolagens bestämmelser. Skillnaderna mellan olika länders värderingar och synsätt är i regel större när det gäller samboförhållanden än i fråga om äktenskap. I många länder tillämpas t.ex. avtalsrättsliga eller associationsrättsliga regler på frågor som rör sambor. Utgångspunkten är självfallet att det resultat som tillämpningen av utländsk rätt får för de aktuella frågorna skall accepteras (jfr anf. prop. s. 54 f.). Jämkningsmöjligheten ger dock ett skydd mot effekter som framstår som oskäliga mot bakgrund av det svenska synsättet sådant det kommit till uttryck i 9 § sambolagen. Bestämmelsen skyddar emellertid endast den av samborna som skall lämna ifrån sig egendom till den andra. Möjligheten att jämka enligt 9 § innebär nämligen bara att den förstnämnda sambon kan få behålla mer av sin egendom än som annars följer av sambolagens bodelningsbestämmelser.

Tredje stycket

Enligt tredje stycket gäller lagen inte i den mån något annat följer av en annan lag. I sådant fall har den andra lagen företräde.

I lagen har införts bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden (13–17 §§). När det gäller makars förmögenhetsförhållanden finns det särskilda sådana regler för nordiska förhållanden i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (enligt övergångsbestämmelserna till 1990 års lag likställs 1931 års förordning med lag i detta avseende) och i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område. Vidare finns det regler i lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo och

i lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz. Om inget annat följer av en viss annan lag, hindrar emellertid inte den lagen att ett utländskt avgörande erkänns och, i så fall, verkställs med stöd av 1990 års lag.

Angående frågan om tillämpningen av Bryssel- och Luganokonventionerna och Bryssel I-förordningen, se avsnitt 4.2 och 4.3.

Erkännande av utländska avgöranden

13 § Ett lagakraftvunnet avgörande om makars förmögenhetsförhållanden av en utländsk domstol eller en annan myndighet eller av en bodelningsförrättare gäller i Sverige, om det har meddelats i

- 1. en stat vars lag enligt 3 eller 4 § var tillämplig på frågor om makarnas förmögenhetsförhållanden eller*
- 2. den stat där svaranden hade hemvist.*

(Jfr 4 kap. 12 § i SOU 1987:18 och 11 § i Ds 1997:60.)

Paragrafen anger förutsättningar för att ett utländskt avgörande skall erkännas i Sverige. Ett erkännande innebär att sakfrågan är rättskraftigt avgjord och inte kan prövas på nytt här i landet. Bestämmelserna, som har behandlats i avsnitt 6.2, är tillämpliga också på avgöranden om sambors förmögenhetsförhållanden (se 1 §).

Alla slags avgöranden som avser makars eller sambors förmögenhetsförhållanden erkänns. Även beslut som innefattar ett ställningstagande till en fastställsetalan och beslut som innebär att en talan ogillas faller inom tillämpningsområdet. Avgörandet skall dock vara meddelat av en utländsk domstol, en annan myndighet eller en bodelningsförrättare. Med bodelningsförrättare får jämföras alla personer som särskilt har förordnats för uppgiften att verkställa en uppgörelse mellan makarna eller samborna och som har makt att meddela ett avgörande som skall stå fast.

Det krävs vidare att avgörandet har laga kraft. Det innebär att det inte längre skall vara möjligt att med ordinära rättsmedel få avgörandet ändrat i den stat där det har meddelats.

För att ett utländskt avgörande skall erkännas krävs också att makarna eller samborna har haft tillräcklig anknytning till det landet. Anknytningskraven framgår av punkterna 1 och 2.

Enligt *punkt 1* skall avgörandet gälla i Sverige om det har meddelats i en stat vars lag var tillämplig på makarnas eller sambornas förmögenhetsförhållanden enligt de svenska lagvalsreglerna. Det är vanligtvis fråga om avgöranden från den stat där de har hemvist eller från den stat vars lag de genom avtal har bestämt skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden.

Det krävs inte att det utländska avgörandet skall vara grundat på den lag som enligt de svenska lagvalsreglerna skulle vara tillämplig på förmögenhetsförhållandena. Vilken rättsordning avgörandet har grundats på är över huvud taget inte relevant för frågan om avgörandet skall erkännas här i Sverige. Att den utländska domstolen kan ha tillämpat en viss lag fel eller gjort en felaktig bevisvärdering skall normalt inte leda till ett underkännande av det utländska avgörandet. Om bristerna vid en

helhetsbedömning anses så allvarliga att ett erkännande skulle strida mot s.k. ordre public, skall dock avgörandet inte erkännas (se 20 §).

Ett utländskt avgörande som rör sambors förmögenhetsförhållanden behöver inte vara grundat på några särskilda regler om sambor i den utländska lagen för att kunna erkännas. Det kan baseras på t.ex. allmänna avtalsrättsliga bestämmelser. Vissa gränsdragningsfrågor kan uppstå vid bedömning av om det utländska avgörandet avser sambornas förmögenhetsförhållanden eller en vanlig köprättslig eller avtalsrättslig tvist angående t.ex. samäganderätt. Dessa frågor har lämnats åt rättstillämpningen.

Bestämmelsen i punkt 1 innebär att vissa utländska avgöranden kan komma att erkännas i Sverige trots att anknytningen till den utländska stat där avgörandet har meddelats inte motsvarat vad som krävs för svensk domsrätt. Så kan t.ex. ett avgörande komma att gälla här trots att ingen av makarna eller samborna hade hemvist i den andra staten, vare sig vid tidpunkten för avgörandet eller när förfarandet inleddes, och trots att inte heller någon av de övriga domsrättsgrunderna i 2 § var tillämplig.

Enligt *punkt 2* gäller det utländska avgörandet om svaranden hade hemvist i den stat där avgörandet har meddelats.

Om tvisten är föranledd av ett statusmål är inte partsställningen i det målet utslagsgivande, utan avgörande är vem som är svarande i den förmögenhetsrättsliga tvisten. Det processuella samspelet mellan statusmål och avgöranden i ekonomiska frågor varierar länder emellan. I Sverige initieras en bodelningstvist normalt genom att rätten på begäran av en av makarna eller samborna utser en bodelningsförrättare. Då finns ingen svarande i den mening som i svensk rätt normalt läggs i uttrycket. Begreppet svarande är avsett att här inte ha samma snäva innebörd som det har i rättegångsbalken. Vid tillämpningen av punkt 2 bör sålunda den vars motpart tar initiativet till en bodelning eller något annat motsvarande förfarande utomlands anses som svarande oavsett hur tvisten handläggs processuellt. Både hemvistet då förfarandet inleddes och hemvistet vid tidpunkten för avgörandet bör kunna beaktas.

14 § Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige, om

1. avgörandet har meddelats mot en part som inte har gått i svaromål och som inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller mot en part som annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i det utländska förfarandet,

2. avgörandet strider mot ett svenskt avgörande,

3. avgörandet strider mot ett här i landet gällande utländskt avgörande i ett förfarande som började tidigare än det andra utländska förfarandet,

4. det i Sverige pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande eller

5. det utomlands pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande, såvida det förfarandet har börjat tidigare än det andra utländska förfarandet och kan antas leda till ett här i landet gällande avgörande.

(Jfr 4 kap. 13 § i SOU 1987:18 och 12 § i Ds 1997:60.)

Paragrafen anger de omständigheter som medför att ett utländskt avgörande inte gäller i Sverige trots att förutsättningarna enligt 13 § är uppfyllda. Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 6.3.

Punkt 1 tar sikte på vissa grova brister i det utländska avgörandet. Avgörandet skall inte erkännas, om en part inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i det utländska förfarandet. Så kan vara fallet när svaranden inte har fått kännedom om förfarandet eller fått rimlig tid att ingå i svaromål. Familjelagssakkunniga anger ytterligare situationer där en tillämpning kan bli aktuell, se SOU 1987:18 s. 248.

Enligt *punkt 2* skall avgörandet inte erkännas när det strider mot ett svenskt avgörande. Det spelar ingen roll om det svenska avgörandet har meddelats före eller efter det utländska avgörandet eller vilket förfarande som började först.

I konflikter mellan två motstridiga utländska avgöranden skall enligt *punkt 3* företräde ges åt det avgörande som har meddelats i det förfarande som började först. Vid vilken tidpunkt ett förfarande skall anses inlett får normalt bestämmas enligt lagen i den stat där förfarandet har ägt rum.

Enligt *punkt 4* skall det utländska avgörandet inte erkännas när det i Sverige pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande.

Den utländska domstolen behöver inte grunda sitt avgörande på särskilda samboregler för att en relevant motstridighet skall föreligga i förhållande till ett svenskt avgörande rörande en sambofråga. Det räcker med att både det svenska och det utländska förfarandet faktiskt har avsett eller avser sambornas förmögenhetsförhållanden.

Enligt *punkt 5* skall avgörandet inte gälla om det utomlands pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande, såvida det förfarandet började tidigare än det andra utländska förfarandet. En förutsättning är dock att det pågående utländska förfarandet kan antas leda till ett i Sverige gällande avgörande. Det räcker att domstolen konstaterar att det finns en risk för ett motstridigt avgörande för att avgörandet inte skall gälla i Sverige (jfr prop. 1984/85:124 s. 64 och 76).

Erkännande kan vägras också på grund av s.k. ordre public (se 20 §).

Konkurrerande förfaranden

15 § Framställs ett yrkande om makars förmögenhetsförhållanden vid en svensk domstol, när det redan pågår ett förfarande utomlands som kan leda till ett motstridigt avgörande, skall talan avvisas om det kan antas att avgörandet i det utländska förfarandet blir gällande här i landet. I stället för att talan avvisas får målet eller ärendet förklaras vilande i avvaktan på ett lagakraftvunnet avgörande i det utländska förfarandet. Talan får prövas om det finns särskilda skäl.

(Jfr 4 kap. 16 § i SOU 1987:18 och 14 § i Ds 1997:60.)

Paragrafen innehåller en regel om s.k. litispens. Bestämmelsen, som har behandlats i avsnitt 6.4, är tillämplig också på avgöranden om sambors förmögenhetsförhållanden (se 1 §).

En svensk domstol skall avvisa en talan om makars eller sambors förmögenhetsförhållanden eller förklara ett mål eller ett ärende vilande, om det redan pågår ett förfarande utomlands. En förutsättning för att

domstolen skall göra detta är att de båda förfarandena kan leda till motstridiga avgöranden.

För att kunna bedöma om talan skall avvisas eller förfarandet förklaras vilande måste den svenska domstolen pröva dels om den anknytning parterna har till den stat där förfarandet pågår är tillräcklig för att ett avgörande därifrån skall erkännas i Sverige, dels om något hinder för erkännande finns. Talan skall avvisas eller förfarandet förklaras vilande, om domstolen vid en sådan prövning finner att det kan antas att det utländska avgörandet blir gällande i Sverige. Vid valet mellan att avvisa talan eller förklara förfarandet vilande lär vilandeförklaring ofta vara att föredra med hänsyn till risken att det kommande utländska avgörandet inte uppfyller villkoren för erkännande.

Frågan när en talan skall anses väckt skall i princip bedömas på grundval av den främmande statens lag. Det torde t.ex. inte kunna anses tillräckligt att – i ett mål mellan makar – någon av makarna har väckt talan om äktenskaplig status, utan avgörande bör som regel vara när en av makarna påkallar en rättslig prövning av en bodelning eller någon annan motsvarande form av uppgörelse mellan makarna. Det saknar betydelse om denna begäran framställs i ett särskilt mål eller ärende eller om den framställs som en särskild fråga i ett statusmål.

Som undantag från huvudregeln gäller att talan här i landet får prövas om det finns *särskilda skäl*. Sådana skäl kan vara att det finns en påtaglig risk att det utländska förfarandet drar ut på tiden och att detta orsakar parterna eller någon av dem allvarliga olägenheter. Sambandet med ett statusmål kan inverka på bedömningen av om särskilda skäl föreligger, t.ex. när ett mål om äktenskapsskillnad har påbörjats i Sverige men en av makarna därefter väcker talan om detta även utomlands och samtidigt påkallar bodelning där. Det förhållandet att ett förfarande om äktenskapsskillnad har påbörjats i Sverige kan då tala för att det finns tillräckliga skäl att pröva även bodelningsfrågor här trots att detta påkallas senare. Vid bedömningen av om särskilda skäl föreligger kan det också ha betydelse var makarnas eller sambornas egendom finns. Om de har all sin egendom eller merparten av denna i Sverige, finns det normalt starkare skäl för att en bodelning skall handläggas här i landet än om egendomen finns i det land där det konkurrerande förfarandet pågår. Frågan huruvida särskilda skäl föreligger skall dock avgöras mot bakgrund av samtliga föreliggande omständigheter.

Att en part åberopar bestämmelser som till förmån för svensk rätt begränsar tillämpningen av utländsk rätt (se 6–10 §§) torde i sig inte utgöra särskilda skäl för att svensk domstol skall vara behörig att pröva talan trots att det pågår ett förfarande vid utländsk domstol.

Verkställighet

16 § Ett utländskt domstolsavgörande som är verkställbart i domstolslandet och som gäller i Sverige får verkställas, om avgörandet har förklarats verkställbart här.

Svea hovrätt prövar en ansökan om verkställbarhetsförklaring.

Till ansökningen skall bifogas avgörandet i original eller av behörig myndighet bestyrkt kopia och de ytterligare handlingar som hovrätten behöver för sin prövning. Innan hovrätten prövar ansökningen skall sökandens motpart få tillfälle att yttra sig över den.

Paragrafen reglerar förutsättningar för verkställighet av utländska avgöranden om makars eller sambors förmögenhetsförhållanden. Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 6.5.

Möjligheterna att få verkställighet är begränsade till avgöranden som har meddelats av domstol. En make eller sambo som vill få till stånd verkställighet av ett avgörande av en annan utländsk myndighet än en domstol eller av en bodelningsförrättare måste skaffa sig en exekutionstitel vid svensk domstol med det utländska avgörandet som grund. I likhet med vad som gäller enligt bl.a. Brysselkonventionen (artikel 31) har uttryckligen angetts att domstolsavgörandet måste vara verkställbart i domstolslandet.

Avgörandets verkställbarhet skall prövas av Svea hovrätt innan det får verkställas. Prövningen avser frågan om avgörandet får verkställas i Sverige. Grund för avslag är i första hand att avgörandet inte skall erkännas enligt 13 och 14 §§. Hovrätten skall även bevaka att avgörandet är meddelat av en domstol och att det är verkställbart i domstolslandet.

De handlingar som det kan bli aktuellt att bifoga till en ansökan om hovrättens verkställbarhetsförklaring är främst bevis om att avgörandet har vunnit laga kraft. Men även de andra handlingar som behövs för hovrättens prövning skall ges in tillsammans med ansökningen. I övrigt är förfarandet i hovrätten detsamma som i andra fall när en ansökan om exekvatur prövas av Svea hovrätt (jfr bl.a. prop. 1991/92:128 s. 141 f. och 226 samt prop. 1997/98:102 s. 46).

Hovrättens beslut får i vanlig ordning överklagas till Högsta domstolen.

17 § Har hovrätten förklarat ett avgörande verkställbart, får avgörandet verkställas på samma sätt som ett motsvarande svenskt avgörande som har vunnit laga kraft, om inte Högsta domstolen efter överklagande beslutar om annat. Föreskrifter om tvångsmedel i det utländska avgörandet skall inte tillämpas.

(Jfr 6 kap. 9 § i SOU 1987:18.)

Om Svea hovrätt har förklarat det utländska avgörandet verkställbart, får avgörandet verkställas i Sverige på det sätt som gäller för verkställigheten av ett motsvarande svenskt avgörande som har laga kraft. En förutsättning är att Högsta domstolen inte beslutar om något annat. Utsökningsbalken är tillämplig på verkställigheten.

Ordre public

20 § En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas och ett utländskt avgörande gäller inte i Sverige, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen eller att erkänna avgörandet.

(Jfr 6 kap. 10 § i SOU 1987:18.)

Paragrafen innehåller ett förbehåll om s.k. ordre public. Den har ändrats så att den gäller inte bara tillämpning av utländsk lag utan också erkännande av utländska avgöranden. Förbehållet är tillämpligt endast då det utländska avgörandet uppenbart strider mot grundläggande svensk rättsuppfattning och är liksom tidigare tänkt att tillämpas restriktivt.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. *Denna lag träder i kraft den 1 februari 2002.*
2. *Bestämmelserna medför inte att svensk domstols behörighet går förlorad beträffande en talan rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har väckts före ikraftträdandet.*
3. *Äldre rätt gäller fortfarande i fråga om tillämplig lag för en talan rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har väckts före ikraftträdandet.*
4. *Har en för bodelning mellan sambor avgörande tidpunkt inträtt före ikraftträdandet, tillämpas de nya bestämmelserna vid bodelningen bara på frågor om bodelningens form och frågor som avses i 6 §.*
5. *En giltig rättshandling mellan sambor som företogs före ikraftträdandet förlorar inte sin giltighet genom den nya lagen.*
6. *Bestämmelserna i 13, 14, 16 och 17 §§ tillämpas inte på avgöranden som har meddelats före ikraftträdandet.*

(Jfr övergångsbestämmelser i SOU 1987:18 och Ds 1997:60.)

Lagen träder i kraft den 1 februari 2002, och bestämmelserna kommer som huvudregel att bli tillämpliga även när det gäller mål och ärenden rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har anhängiggjorts vid en domstol före ikraftträdandet. Det innebär att en eventuellt bristande domsrätt kan läkas genom de nya bestämmelserna. *Punkt 2* behandlar den motsatta situationen. Om en svensk domstol har tagit upp en fråga som väckts vid domstolen före den nya lagens ikraftträdande, går domstolens behörighet inte förlorad genom de nya bestämmelserna.

Som framgår av *punkterna 3 och 4* gäller äldre rätt i fråga om tillämplig lag dels om talan har väckts vid en domstol före ikraftträdandet, dels om en för bodelningen avgörande tidpunkt har inträtt då. En sådan avgörande tidpunkt kan vara att samboförhållandet har upphört eller att en sambo har avlidit. Några äldre direkt tillämpliga internationellt privat- eller processrättsliga lagregler om sambors förmögenhetsförhållanden finns inte. Att äldre rätt skall tillämpas innebär i stället att frågor om lagval skall bedömas på det sätt domstolarna bedömer sådana frågor före ikraftträdandet, vilket kan innebära att bestämmelser om makar tillämpas analogt.

Äldre rättshandlingar rörande sambors förmögenhetsförhållanden som var giltiga när de företogs behåller enligt *punkt 5* sin giltighet även efter ikraftträdandet. Äldre rättshandlingar som var ogiltiga när de företogs blir däremot inte giltiga för att de står i överensstämmelse med de nya bestämmelserna.

En regel om att erkännande- och verkställighetsbestämmelserna inte skall tillämpas på avgöranden som meddelats före ikraftträdandet finns i *punkt 6*.

9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor

Prop. 2000/01:148

I lagen har införts en hänvisning till lagen (1990:272) om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden. Vad som enligt 1990 års lag gäller i fråga om sambor skall alltså tillämpas även beträffande homosexuella sambor. Frågor som kan aktualiseras när den utländska lag som skall tillämpas enligt lagvalsreglerna inte erkänner homosexuella samboförhållanden har lämnats åt rättstillämpningen (jfr avsnitt 5.2).

Sammanfattning av promemorian Vissa internationella frågor rörande sambors förmögenhetsförhållanden (Ds 1997:60)

I promemorian behandlas vissa internationellt privaträttsliga frågor om samboförhållanden. Promemorian ingår i ett arbete som syftar till att skapa en svensk internationellt privaträttslig lag på familjerättsens område. I den nya lagen avses en stor del av de bestämmelser som i dag finns i olika lagar bli samlade och moderniserade. Avsikten är att det även skall införas bestämmelser på vissa områden där bestämmelser i dag saknas.

Till grund för arbetet med den internationellt privaträttsliga lagen ligger flera utredningsbetänkanden, bl.a. Internationella familjerettsfrågor (SOU 1987:18). När det gäller internationella samboförhållanden finns det emellertid inte något underlag för lagstiftning. Genom promemorian skapas ett sådant underlag.

I promemorian föreslås att det i den kommande nya lagen skall införas bestämmelser om domsrätt och tillämplig lag för frågor angående sambors förmögenhetsförhållanden när det finns en anknytning till någon främmande stat. Dessutom föreslås regler om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden angående sambors förmögenhetsförhållanden. För fullständighetens skull föreslås även regler om vad som gäller vid konkurrerande rättegångar, s.k. litispendens, i olika länder.

I motsats till vad som gäller enligt lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem föreslås i promemorian att de internationellt privaträttsliga reglernas tillämpningsområde inte skall vara begränsat till sambors gemensamma bostad och bohag. De föreslagna bestämmelserna om domsrätt och lagval motsvarar bestämmelserna i lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden. Förslagen i betänkandet Internationella familjerettsfrågor (SOU 1987:18) har tjänat som förebild vid utformningen av bestämmelserna om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden.

Enligt förslaget skall även homosexuella samboförhållanden omfattas av bestämmelserna. Det sker genom en hänvisning i lagen om homosexuella sambor.

1 Förslag till ett kapitel i lagen om internationella familjerättsfrågor

0 kap. Sambors förmögenhetsförhållanden

Tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i detta kapitel är tillämpliga på frågor om sambors förmögenhetsförhållanden när det finns anknytning till en främmande stat.

Vad som föreskrivs i detta kapitel om sambor gäller sådana samborförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden.

Bestämmelserna gäller inte om något annat följer av en annan lag.

Svensk domstols behörighet

2 § En fråga om sambors förmögenhetsförhållanden får tas upp av svensk domstol,

1. om svaranden har hemvist i Sverige,
2. om kändanden har hemvist i Sverige och svensk lag enligt 3 eller 4 § är tillämplig,
3. om frågan rör egendom i Sverige, eller
4. om svaranden i en uppkommen fråga har godtagit att saken prövas i Sverige eller har gått i svaromål i saken utan invändning om domstolens behörighet.

Tillämplig lag

3 § Har sambor eller blivande sambor skriftligen avtalat att en viss stats lag skall tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden, skall det gälla om

1. avtalet avser lagen i en stat där någon av dem hade hemvist eller var medborgare när avtalet ingicks, och
2. något annat inte följer av 6–9 §§.

Är den ena sambon död, får den efterlevande sambon ingå ett avtal enligt första stycket med den avlidnes arvingar och universella testamentstagare.

4 § Har tillämplig lag inte bestämts genom avtal, gäller lagen i den stat där samborna tog hemvist när samborförhållandet inleddes.

Om samborna senare har tagit hemvist i en annan stat och varit bosatta där i minst två år, tillämpas i stället den statens lag. Har samborna tidigare under samborförhållandet haft hemvist i den staten eller är båda samborna medborgare i den staten, tillämpas dock den statens lag så snart de har tagit hemvist där.

5 § En rättshandling mellan sambor som avser deras förmögenhetsförhållanden är giltig, om den stämmer överens med den lag som är tillämplig på sambornas förmögenhetsförhållanden när rättshandlingen

företas. Företas rättshandlingen innan samboförhållandet inleds, är den giltig om den stämmer överens med den lag som blir tillämplig när samboförhållandet inleds.

Prop. 2000/01:148
Bilaga 2

Rättshandlingen skall vidare anses giltig till formen, om den uppfyller formkraven enligt lagen i den stat där den företas eller där samborna då har hemvist.

Särskilda bestämmelser om bodelning m.m.

6 § På begäran av en sambo eller en dödsbodelägare skall svensk lag tillämpas på förfarandet vid bodelning, även om utländsk lag är tillämplig på sambornas förmögenhetsförhållanden. Bestämmelserna i svensk lag om förfarandet vid bodelning får tillämpas också när den utländska lagen föreskriver en annan form för delning eller avräkning beträffande sambornas egendom.

7 § Vid en bodelning skall sambornas samtliga tillgångar och skulder i Sverige och utomlands beaktas, om inte något annat följer av den lag som är tillämplig på sambornas förmögenhetsförhållanden. Vid lottläggningen bör en sambo i första hand tilldelas egendom som tillhör honom eller henne utomlands.

Finns det egendom i ett främmande land och kan det antas att bodelningen inte kommer att gälla i det landet, får bodelningen begränsas till att gälla en viss del av sambornas egendom. En sådan begränsning får dock inte göras, om någon av samborna med rimliga skäl motsätter sig det.

8 § Om bostaden och bohaget finns i Sverige, tillämpas bestämmelserna i lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem

- om förfogande över sambors gemensamma bostad och bohag,
- om en sambos rätt att vid bodelning överta sådan egendom, och
- om en sambos rätt att överta den gemensamma bostaden när den inte ingår i bodelning.

9 § Vid en bodelning som görs i Sverige får jämkning ske enligt 9 § lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem, även om en utländsk lag är tillämplig på frågor om sambornas förmögenhetsförhållanden.

Reservforum

10 § Om det vid svensk domsrätt enligt detta kapitel inte finns någon behörig domstol, skall frågan tas upp av Stockholms tingsrätt.

Erkännande och verkställighet

11 § Ett lagakraftvunnet avgörande om sambors förmögenhetsförhållanden av en utländsk domstol eller annan myndighet eller av en bodelningsförrättare gäller i Sverige,

1. om det har meddelats i en stat vars lag enligt 3 eller 4 § var tillämplig på frågor om sambornas förmögenhetsförhållanden, eller

2. om det har meddelats i den stat där svaranden hade hemvist.

Prop. 2000/01:148
Bilaga 2

12 § Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige,

1. om det har meddelats mot en part som inte har gått i svaromål och inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller mot en part som annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i det utländska förfarandet,

2. om avgörandet strider mot ett svenskt avgörande,

3. om avgörandet strider mot ett här i landet giltigt utländskt avgörande i ett förfarande som började tidigare än det andra utländska förfarandet,

4. om det i Sverige pågår ett förfarande som kan utmynna i ett motstridigt avgörande, eller

5. om det utomlands pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande, såvida det förfarandet har börjat tidigare än det andra utländska förfarandet och kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande.

13 § Ett avgörande som har meddelats av domstol och som gäller här i landet får verkställas. Avgörandet skall prövas av Svea hovrätt innan det får verkställas.

Konkurrerande rättegångar

14 § Framställs ett yrkande om sambors förmögenhetsförhållanden vid en svensk domstol men pågår redan utomlands ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande, skall talan avvisas eller målet förklaras vilande i avvaktan på ett avgörande i det utländska förfarandet som har vunnit laga kraft, om det kan antas att avgörandet i det utländska förfarandet blir giltigt här i landet. Talan får dock prövas om det finns särskilda skäl.

---

1. Denna lag träder i kraft den ...

2. Bestämmelserna i 3 § medför inte att svensk domstols behörighet går förlorad i en fråga som väckts vid domstolen före ikraftträdandet.

3. Har talan i ett mål eller ärende väckts vid domstol före ikraftträdandet, tillämpas äldre rätt.

4. Har en för bodelning avgörande tidpunkt inträtt före ikraftträdandet, tillämpas den nya lagen vid bodelningen bara på frågor om bodelningens form och frågor som avses i 6 §.

5. En giltig rättshandling som företogs före ikraftträdandet förlorar inte sin giltighet genom den nya lagen.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor

Prop. 2000/01:148
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att lagen (1987:813) om homosexuella sambor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om två personer bor tillsammans i ett homosexuellt förhållande, skall vad som gäller i fråga om sambor enligt följande lagar och bestämmelser tillämpas även på de homosexuella samborna:

1. lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem,
2. ärvdabalken,
3. jordabalken,
4. 10 kap. 9 § rättegångsbalken,
5. 4 kap. 19 § första stycket utsökningsbalken,
6. 19 § första stycket, punkt 1 nionde stycket och punkt 3 sjunde stycket av anvisningarna till 31 § samt punkt 3 a av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen (1928:370),
7. lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
8. bostadsrättslagen (1991:614),
9. lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
10. 5 kap. 18 § tredje stycket fastighetsbildningslagen (1970:988),
11. 10 § insiderlagen (1990:1342),
12. 14 kap. 3 §, 4 § tredje stycket och 8 § tredje stycket vallagen (1997:157),
13. 36 § första stycket lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m.,
14. 4 § lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall,
15. lagen (1993:1469) om uppskovsavdrag vid byte av bostad,
16. 10 kap. 18 §, 11 kap. 2, 15 och 16 §§, 12 kap. 7 och 8 §§ samt 16 kap. 7 och 9 §§ föräldrabalken,
17. säkerhetsskyddslagen (1996:627), *samt*
18. lagen (1996:1231) om skattereduktion för fastighetsskatt i vissa fall vid 1997–2001 års taxeringar.

17. säkerhetsskyddslagen (1996:627),

18. lagen (1996:1231) om skattereduktion för fastighetsskatt i vissa fall vid 1997–2001 års taxeringar, *samt*

19. 0 kap. lagen (000) om internationella familjerättsfrågor.

Förutsätter dessa lagar eller bestämmelser att samborna skall vara ogifta, gäller det också de homosexuella samborna.

Denna lag träder i kraft den ...

Sammanfattning av betänkandet Internationella familjerättsfrågor (SOU 1987:18) i aktuella delar

Prop. 2000/01:148
Bilaga 3

Familjelagssakkunniga lade i betänkandet fram ett förslag till lag om internationella familjerättsfrågor. Förslaget innehåller bestämmelser om äktenskaps ingående, äktenskapsmål (2 kap.), underhåll till barn och make (3 kap.), makars förmögenhetsförhållanden (4 kap.) och arv (5 kap.) samt ett kapitel med gemensamma bestämmelser (6 kap.).

Den del av förslaget som rör makars förmögenhetsförhållanden innehåller regler om svensk domsrätt och om lagval. (Dessa förslag har lett till lagstiftning genom lagen 1990:272 om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden.)

Familjelagssakkunnigas förslag innehåller även regler om erkännande av utländska avgöranden angående makars förmögenhetsförhållanden. De sakkunniga ansåg att ett fungerande internationellt privaträttsligt system bör möjliggöra för parter att på ett slutgiltigt sätt lösa sina tvister i ett land där det ter sig naturligt att de för en rättegång.

Ett avgörande om makars förmögenhetsförhållanden skall enligt de sakkunnigas förslag erkännas endast om det har meddelats i en stat vars lag var tillämplig på deras förmögenhetsförhållanden eller i den stat där svaranden hade hemvist. Vissa ytterligare förutsättningar ställs upp för erkännande, såsom att det utländska förfarandet måste ha uppfyllt rimliga krav på rättssäkerhet och förenlighet med grundläggande svenska intressen. Det utländska avgörandet får inte heller strida mot ett svenskt avgörande eller ett här gällande annat utländskt avgörande.

Att ett utländskt avgörande erkänns i Sverige innebär att det i förekommande fall skall kunna verkställas här. Familjelagssakkunniga fann att den prövning av det utländska avgörandet som måste föregå verkställigheten i vissa fall kunde antas bli av tämligen kvalificerad beskaffenhet. De föreslog därför att Svea hovrätt skall pröva ett avgörandes verkställbarhet innan det får verkställas.

Som ett komplement till bestämmelserna om utländska avgörandens giltighet i Sverige föreslog Familjelagssakkunniga även regler om hinder för en svensk rättegång på grund av att det redan pågår ett rättsligt förfarande utomlands.

(4 kap. Makars förmögenhetsförhållanden)

Erkännande av utländska avgöranden

12 § Ett lagakraftvunnet avgörande av en utländsk domstol eller annan myndighet eller bodelningsförrättare som avser makars förmögenhetsförhållanden gäller i Sverige

1. om det har meddelats i en stat vars lag enligt 2 eller 3 § var tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden, eller

2. om det har meddelats i den stat där svaranden hade hemvist.

Om erkännande av utländska avgöranden angående bodelning med anledning av en makes död finns särskilda bestämmelser.

13 § Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige,

1. om det har meddelats mot en part som inte har gått i svaromål och som inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller om en part annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i det utländska förfarandet,

2. om avgörandet strider mot ett svenskt avgörande,

3. om avgörandet strider mot ett här i landet giltigt utländskt avgörande i ett förfarande som började tidigare än det andra utländska förfarandet,

4. om det i Sverige pågår ett förfarande som kan utmynna i ett motstridigt avgörande, eller

5. om det utomlands pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande, såvida det förfarandet har börjat tidigare än det andra utländska förfarandet och kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande.

14 § Som ett utländskt avgörande anses också ett förlikningsavtal, som har träffats inför en domstol eller annan myndighet i en främmande stat och som kan verkställas där.

15 § Ett av domstol meddelat utländskt avgörande, som gäller här i landet får verkställas, Avgörandet skall prövas av Svea hovrätt innan verkställighet får ske.

16 § Framställs ett yrkande om makars förmögenhetsförhållanden vid en svensk domstol men pågår redan utomlands ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande, skall talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på ett avgörande i det utländska förfarandet som har vunnit laga kraft, om det kan antas att detta avgörande blir giltigt här i landet. Talan får dock prövas om det finns särskilda skäl.

Prövning av utländska avgöranden

7 § Efter ansökan av någon av parterna prövar Svea hovrätt om ett utländskt avgörande skall gälla här i landet.

8 § Innan hovrätten prövar frågan skall sökandens motpart få tillfälle att yttra sig över ansökningen, [såvitt avser beslut om äktenskapsskillnad eller om återgång eller ogiltighet av äktenskap dock endast om det kan ske.

Avser prövningen ett utländskt beslut om äktenskapsskillnad eller om återgång eller ogiltighet av äktenskap, utgör ett av hovrätten meddelat beslut, som inte innebär att det utländska beslutet skall gälla här, inte hinder mot att frågan prövas på nytt.]

9 § Finner hovrätten att ett utländskt avgörande skall gälla här, verkställs avgörandet på samma sätt som en svensk lagakraftätagande dom, om inte högsta domstolen efter besvär över hovrättens beslut förordnar annat. Föreskrifter om tvångsmedel i det utländska avgörandet skall inte tillämpas.

Ordre public

10 § En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas och ett utländskt avgörande gäller inte i Sverige, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen eller att erkänna avgörandet.

---

1. Denna lag träder i kraft den ...

-----
4. I fråga om 4 kap. iakttas följande:
-----

e) Föreskrifterna i 12–15 §§ tillämpas inte på avgöranden som har meddelats före lagens ikraftträdande.

Förteckning över remissinstanserna

Remissinstanser som har yttrat sig över departementspromemorian Vissa internationella frågor rörande sambors förmögenhetsförhållanden (Ds 1997:60)

Svea hovrätt, Malmö tingsrätt, Huddinge tingsrätt, Domstolsverket, Socialstyrelsen, Riksskatteverket, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Kommittén för utvärdering av sambolagen, m.m., Sveriges advokatsamfund, Föreningen jurister vid Sveriges allmänna advokatbyråer, Sveriges domarförbund, Svenska bankföreningen, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande och Föreningen för Svenskar i Världen.

Remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet Internationella familjerätsfrågor (SOU 1987:18)

Svea hovrätt, Hovrätten för Övre Norrland, Stockholms tingsrätt, Domstolsverket, Länsstyrelsen i Stockholms län, Socialstyrelsen, Riksskatteverket, Statens invandrarverk, Kammarkollegiet, Uppsala universitets juridiska fakultetsstyrelse, Lunds domkapitel, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, Socialnämnden i Botkyrka kommun, Socialnämnden i Södertälje kommun, Sveriges advokatsamfund, Föreningen jurister vid Sveriges allmänna advokatbyråer, Svenska Bankföreningen, Svenska Sparbanksföreningen, Begravningsföreningen Fonus, Centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Moderata kvinnoförbundet, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Svenska kvinnors vänsterförbund, Fredrika Bremer-förbundet, Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige och Utlandssvenskarnas förening.

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

dels att rubriken närmast före nuvarande 11 § skall utgå,

dels att nuvarande 13–15 §§ skall betecknas 18–20 §§,

dels att rubriken till lagen samt 1 § och nya 20 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fem nya paragrafer, 13–17 §§ samt närmast före nya 13, 15, 16 och 20 §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det i lagen närmast före 11 § samt nya 18 och 19 §§ skall införas nya rubriker som skall lyda ”Hänsyn till tredje mans intressen”, ”Reservforum” respektive ”Hemvist”.

Nuvarande lydelse

Lag (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

Denna lag är tillämplig på frågor om makars förmögenhetsförhållanden som har anknytning till en främmande stat.

Föreslagen lydelse

Lag (1990:272) om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden

1 §

Denna lag är tillämplig på frågor om makars *och sambors* förmögenhetsförhållanden när det finns anknytning till en främmande stat. Vad som sägs om sambor gäller sådana samboförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden.

Bestämmelserna i 2 § första stycket 1 och andra stycket, 5 § tredje stycket, 6 § andra stycket och 8 § gäller inte för sambor. När lagen skall tillämpas på samboförhållanden gäller i övrigt följande.

1. Vad som sägs i lagen om makar, blivande makar, äktenskapet och äktenskapets ingående eller motsvarande gäller sambor, blivande sambor, samboförhållandet respektive samboförhållandets inledande.

2. Vid tillämpningen av 9 § gäller 10–12 och 16–19 §§ lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem i stället för äktenskapsbalken. Vid tillämpningen av 10 § gäller 9 § lagen om sambors gemensamma hem i stället för 12 kap. äktenskapsbalken.

Lagen gäller dock inte i den mån något annat följer av en annan lag.

Lagen gäller inte i den mån något annat följer av en annan lag.

Erkännande av utländska avgöranden

13 §

Ett lagakraftvunnet avgörande om makars förmögenhetsförhållanden av en utländsk domstol eller en annan myndighet eller av en bodelningsförrättare gäller i Sverige, om

1. det har meddelats i en stat vars lag enligt 3 eller 4 § var tillämplig på frågor om makarnas förmögenhetsförhållanden eller

2. det har meddelats i den stat där svaranden hade hemvist.

14 §

Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige, om

1. det har meddelats mot en part som inte har gått i svaromål och som inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller mot en part som annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i det utländska förfarandet,

2. avgörandet strider mot ett svenskt avgörande,

3. avgörandet strider mot ett här i landet gällande utländskt avgörande i ett förfarande som började tidigare än det andra utländska förfarandet,

4. det i Sverige pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande eller

5. det utomlands pågår ett förfarande som kan leda till ett

motstridigt avgörande, såvida det förfarandet har börjat tidigare än det andra utländska förfarandet och kan antas leda till ett här i landet gällande avgörande.

Prop. 2000/01:148
Bilaga 6

Konkurrerande förfaranden

15 §

Framställs ett yrkande om makars förmögenhetsförhållanden vid en svensk domstol, när det redan pågår ett förfarande utomlands som kan leda till ett motstridigt avgörande, skall talan avvisas om det kan antas att avgörandet i det utländska förfarandet blir gällande här i landet. I stället för att talan avvisas får målet förklaras vilande i avvaktan på ett avgörande i det utländska förfarandet som har vunnit laga kraft. Talan får prövas om det finns särskilda skäl.

Verkställighet

16 §

Ett utländskt domstolsavgörande som är verkställbart i domstolslandet och som gäller i Sverige får verkställas, om avgörandet har förklarats verkställbart här.

Svea hovrätt prövar en ansökan om verkställbarhetsförklaring.

Till ansökningen skall bifogas avgörandet i original eller av behörig myndighet bestyrkt kopia och de ytterligare handlingar som hovrätten behöver för sin prövning. Innan hovrätten prövar ansökningen skall sökandens motpart få tillfälle att yttra sig över den.

17 §

Har hovrätten förklarat ett avgörande verkställbart, får avgörandet verkställas på samma sätt som ett motsvarande svenskt avgörande som har vunnit laga kraft, om inte Högsta domstolen efter överklagande beslutar om annat. Föreskrifter om tvångsmedel i det utländska avgörandet skall inte tillämpas.

Ordre public

15 §

En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen.

20 §

En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas *och ett utländskt avgörande gäller inte i Sverige*, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen *eller att erkänna avgörandet*.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.
  2. Bestämmelserna medför inte att svensk domstols behörighet går förlorad beträffande en talan rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har väckts före ikraftträdandet.
  3. Äldre rätt gäller fortfarande i fråga om tillämplig lag för en talan rörande sambors förmögenhetsförhållanden som har väckts före ikraftträdandet.
  4. Har en för bodelning mellan sambor avgörande tidpunkt inträtt före ikraftträdandet, tillämpas de nya bestämmelserna vid bodelningen bara på frågor om bodelningens form och frågor som avses i 6 §.
  5. En giltig rättshandling mellan sambor som företogs före ikraftträdandet förlorar inte sin giltighet genom den nya lagen.
  6. Bestämmelserna i 13, 14, 16 och 17 §§ tillämpas inte på avgöranden som har meddelats före ikraftträdandet.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor

Prop. 2000/01:148
Bilaga 6

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1987:813) om homosexuella sambor

dels att punkterna 21 och 22 skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny punkt, punkt 23, av följande lydelse.

Lydelse enligt bet. 2000/01:SoU18 Föreslagen lydelse

Om två personer bor tillsammans i ett homosexuellt förhållande, skall vad som gäller i fråga om sambor enligt följande lagar och bestämmelser tillämpas även på de homosexuella samborna:

1. lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem,
2. ärvdabalken,
3. jordabalken,
4. 10 kap. 9 § rättegångsbalken,
5. 4 kap. 19 § första stycket utsökningsbalken,
6. inkomstskattelagen (1999:1229)
7. lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
8. bostadsrättslagen (1991:614),
9. lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
10. 5 kap. 18 § tredje stycket fastighetsbildningslagen (1970:988),
11. 5 och 12 §§ lagen (2000:1087) om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument,
12. 14 kap. 3 §, 4 § tredje stycket och 8 § tredje stycket vallagen (1997:157),
13. 36 § första stycket lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m.,
14. 4 § lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall,
15. 10 kap. 18 §, 11 kap. 2, 15 och 16 §§, 12 kap. 7 och 8 §§ samt 16 kap. 7 och 9 §§ föräldrabalken,
16. säkerhetsskyddslagen (1996:627),
17. lagen (1996:1231) om skattereduktion för fastighetsskatt i vissa fall vid 1997–2001 års taxeringar,
18. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
19. 8 kap. 2 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:000),
20. 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:762),
21. 2 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529), *samt* 21. 2 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529),
22. 12 § första stycket 2 lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap, 22. 12 § första stycket 2 lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap,
23. *lagen (1990:272) om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden.*

Förutsätter dessa lagar eller bestämmelser att samborna skall vara Prop. 2000/01:148
ogifta, gäller det också de homosexuella samborna. Bilaga 6

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2001-06-15

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Leif Thorsson, regeringsrådet Rune Lavin.

Enligt en lagrådsremiss den 14 juni 2001 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1990:272) om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden och
2. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ulrika Bergrehn.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 juli 2001

Närvarande: statsrådet Hjelm-Wallén, ordförande, och statsråden
Winberg, von Sydow, Östros, Bodström

Föredragande: Thomas Bodström

Regeringen beslutar proposition 2000/01:148 Internationella frågor om
makars och sambors förmögenhetsförhållanden.